



LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2002 M. SPALIO 4 D. NUTARIMU NR. 1568 „DĖL KVALIFIKACINIŲ AUKŠTOJO TEISINIO IŠSILAVINIMO REIKALAVIMŲ ASMENIMS, NORINTIEMS ĮSTATYMŲ NUSTATYTA TVARKA EITI TEISĖJO PAREIGAS, PATVIRTINIMO“ PATVIRTINTŲ KVALIFIKACINIŲ AUKŠTOJO TEISINIO IŠSILAVINIMO REIKALAVIMŲ ASMENIMS, NORINTIEMS ĮSTATYMŲ NUSTATYTA TVARKA EITI TEISĖJO PAREIGAS, ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 51 STRAIPSNIO 1 DALIAI (2002 M. SAUSIO 24 D., 2004 M. GEGUŽĖS 18 D., 2006 M. BIRŽELIO 1 D. REDAKCIJOS), LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMO ĮSIGALIOJIMO IR ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO 1 DALIAI

2008 m. vasario 20 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Egidijaus Kūrio, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, sekretoriaujant Sigutei Brusovienei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovui Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos Tarptautinių ir Europos Sąjungos reikalų koordinavimo skyriaus vedėjo pavaduotojui (iki konstitucinės justicijos bylos Nr. 19/05 paskyrimo nagrinėti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisminiame posėdyje buvusiam Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisinio atstovavimo tarnybos vedėju) Algiiui Baleženčiui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2008 m. vasario 1 d.

išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 19/05 pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, *inter alia* jų 3 punktas, ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, „nenumatytos privalomos nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, neprieštaruja Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjos E. G. skundą atsakovui Nacionalinei teismų administracijai dėl įsakymo panaikinimo; šiuo įsakymu buvo atsisakyta įrašyti pareiškėją į pretendentų į laisvas apylinkės teismo teisėjų vietas sąrašą kaip neturinčią reikalaujamo teisinio išsilavinimo – teisės bakalauro laipsnio (tačiau turinčią teisės magistro ir teisės daktaro laipsnius). Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1568) patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas (toliau – ir Kvalifikaciniai reikalavimai), *inter alia* jų 3 punktas, ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, „nenumatytos privalomos nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, neprieštaruja Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję

teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“.

II

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1. Sistemiskai aiškinant Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“, taip pat Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo 2 straipsnio nuostatas, kad aukštasis išsilavinimas yra išsilavinimas, įgytas baigus pagrindines arba vientisąsias studijas Lietuvos aukštojoje mokykloje arba lygiavertes studijas užsienio aukštojoje mokykloje (1 dalis), kad magistrantūra yra asmens profesinei ir mokslinei kvalifikacijai kelti skirtos antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos (8 dalis) ir kad pagrindinės studijos – tai pirmosios pakopos nuosekliosios universitetinės bei neuniversitetinės studijos (16 dalis), matyti, kad asmuo, pretenduojantis tapti apylinkės teismo teisėju, privalo turėti ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, išskyrus atvejus, kai toks asmuo turi vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą (kuris pagal Aukštojo mokslo įstatymo 2 straipsnio 1, 26 dalis yra įgyjamas, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos).

2. Pagal Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į aukštųjų mokyklų, suteikiančių teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, nuomonę. Tokie kvalifikaciniai reikalavimai buvo patvirtinti Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568.

Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkte nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę, taip pat nurodytas kiekvieno iš tokių studijų dalykų kreditų skaičius. Tačiau nei šiame punkte, nei visame Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarime Nr. 1568 nėra nustatyta, kad universitetinės studijos turi būti nuosekliosios ir apimti tiek pagrindines teisės krypties studijas, kurias baigus suteikiamas teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis, tiek teisininko profesinei ir mokslinei kvalifikacijai kelti skirtas studijas, kurias baigus suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis.

3. Pagal Kvalifikacinių reikalavimų 6 punktą šių reikalavimų 3 punkto nuostatos netaikomos

asmenims, baigusiems universitetines teisės krypties studijas ir įgijusiems teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį iki 2006 metų įskaitytinai. Todėl, pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teigimu, sprendžiant ginčą byloje, kurioje buvo nutarta kreiptis į Konstitucinį Teismą, Kvalifikacinių reikalavimų 3 punktas tiesiogiai netaikytinas, tačiau kitos šių reikalavimų nuostatos sprendžiant šį ginčą turi būti taikomos, o aiškinant byloje tiesiogiai taikytiną Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatą „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“ yra „reikšmingos“ ir Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkto nuostatos.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovo A. Baleženčio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose Konstitucinio Teismo prašoma atsisakyti nagrinėti pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti Kvalifikacinių reikalavimų, *inter alia* jų 3 punkto (pareiškėjo nurodyta apimtimi), atitiktį pareiškėjo nurodytoms Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatomis. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovas savo poziciją grindžia šiais argumentais.

1. Pagal Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą), o pagal Kvalifikacinių reikalavimų 2 punktą šie reikalavimai taikomi asmenims, baigusiems universitetines teisės krypties studijas ir įgijusiems teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą). Pasak suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovo, palyginti su Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalimi (kurioje asmenims, skiriamiems apylinkės teismo teisėjais, yra nustatytas aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas) ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi (kurioje šis reikalavimas yra detalizuotas, išsamiai išdėsčius tokį išsilavinimą patvirtinančius kvalifikacinius laipsnius), antrąjį iš šių įstatymų įgyvendinančiame Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarime Nr. 1568 nėra nurodyta nei kitokių asmenų grupių, nei kitokių aukštojo mokslo kvalifikacinių laipsnių, o aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas apibūdinamas nuosekliai vartojant tokius pat terminus. Kvalifikaciniuose reikalavimuose ir negali būti nustatyta tokių išsilavinimo reikalavimų pretendams į apylinkės teismo teisėjus ir tokių kvalifikacinių laipsnių, kurie konkuruotų su nustatytais įstatyme.

2. Iš pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo matyti, kad keliamas ne Kvalifikacinių reikalavimų atitikties įstatymų nuostatomis, bet Teismų įstatymo, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo ir Aukštojo mokslo įstatymo tarpusavio suderinamumo klausimas ir kad pareiškėjui abejonių kilo ne dėl Kvalifikacinių reikalavimų aiškinimo ir atitikties įstatymams, o dėl Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatų apibrėžtumo ir aiškumo, jų aiškinimo ir taikymo. Tai patvirtina pareiškėjo pripažinimas, kad sprendžiant ginčą atitinkamoje byloje Kvalifikacinių reikalavimų 3 punktą tiesiogiai netaikytinas.

3. Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkte nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę, tačiau nėra nurodyta asmens turimi įgyti kvalifikaciniai laipsniai ar studijų pakopos. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovo nuomone, pareiškėjo pozicija dėl Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkto tariamo prieštaravimo įstatymams dėl to, kad jame nėra numatyta „privalomųjų nuosekliųjų universitetinių studijų pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, yra nepagrįsta nei logikos, nei teisės technikos, nei reikalavimų teisės akto turiniui aspektu, nes įstatymų leidėjas nenustatė pareigos Vyriausybei Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkte numatyti universitetinių studijų pakopas ar aukštojo mokslo kvalifikacinius laipsnius ir nepavedė jai nustatomus kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus būtina susieti su aukštojo mokslo kvalifikaciniais laipsniais ir (arba) universitetinių studijų pakopomis. Iš Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkto matyti, kad Vyriausybė kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus asmenims, norintiems eiti teisėjo pareigas, susiejo su įvairių materialinės ir proceso, viešosios ir privatinės teisės šakų dalykų studijomis, per kurias įgytos žinios turi užtikrinti reikalingą teisėjo kvalifikaciją.

IV

Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gauti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrės R. Žakaitienės, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos valstybės sekretoriaus P. Koverovo, Teisės instituto direktoriaus pavaduotojo P. Ragausko rašytiniai paaiškinimai.

P. Koverovo aiškinimu, Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatos reiškia, kad asmenys, pretenduojantys tapti teisėjais, privalo būti įgiję ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį (arba vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą). P. Ragausko teigimu, pagal šias dalis, aiškinamas lingvistiškai, apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas asmuo, įgijęs tik teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą). Ministrės R. Žakaitienės tvirtinimu, šių dalių formuluotės yra netikslios: nurodytų įstatymų prasmę labiau atitiktų ir tikslesnė būtų formuluotė „apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas asmuo, turintis teisės bakalauro kvalifikacinį ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį

arba turintis teisės magistro kvalifikacinį laipsnį baigus vientisąsias studijas arba jam lygiavertę kvalifikaciją“.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovas A. Baležentis iš esmės pakartojo savo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir išdėstė poziciją, kad asmenims, pretenduojantiems tapti teisėjais, Konstitucija kelia aukštesnius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus nei į kitas pareigas pretenduojantiems teisininkams; pasak jo, įstatymai reikalauja, kad pretendentai į teisėjus turėtų ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba turėtų teisės magistro kvalifikacinį laipsnį baigus vientisąsias studijas arba jam lygiavertę kvalifikaciją.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Vyriausybė 2002 m. spalio 4 d. priėmė nutarimą Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“, kuriuo, vadovaujantis (kaip šiame Vyriausybės nutarime nurodyta *expressis verbis*) Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi, buvo patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas. Šis Vyriausybės nutarimas įsigaliojo 2002 m. spalio 10 d. Jis nebuvo keičiamas ar papildomas.

2. Kvalifikaciniuose reikalavimuose nustatyta:

„1. Asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, privalo atitikti kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus.

2. Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas <...>, taikomi Lietuvos Respublikos piliečiams, baigusiems universitetines teisės krypties studijas ir įgijusiems teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą).

3. Asmuo, norintis eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavęs šiuos studijų dalykus ir už juos atsiskaitęs:

- 3.1. administracinę ir administracinio proceso teisę – ne mažiau kaip 6 kreditai;
- 3.2. baudžiamąją teisę – ne mažiau kaip 10 kreditų;
- 3.3. baudžiamojo proceso teisę – ne mažiau kaip 6 kreditai;
- 3.4. civilinę teisę – ne mažiau kaip 10 kreditų;
- 3.5. civilinio proceso teisę – ne mažiau kaip 6 kreditai;

- 3.6. darbo teisę – ne mažiau kaip 4 kreditai;
- 3.7. konstitucinę teisę – ne mažiau kaip 4 kreditai;
- 3.8. teisės teoriją – ne mažiau kaip 4 kreditai;
- 3.9. tarptautinę viešąją teisę – ne mažiau kaip 3 kreditai;
- 3.10. Europos Sąjungos teisę – ne mažiau kaip 3 kreditai.

4. Lietuvos Respublikos piliečiai, studijavę užsienio valstybių aukštosiose mokyklose ir įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, norintys eiti teisėjo pareigas, privalo tęsti studijas Lietuvos Respublikos aukštosiose mokyklose pagal individualią studijų programą, sudarytą ir patvirtintą aukštosios mokyklos vadovo, ir išlaikyti šių reikalavimų 3 punkte nurodytų studijų dalykų egzaminus.

5. Šių reikalavimų 3.8, 3.9 ir 3.10 punktuose nurodyti studijų dalykai arba tam tikros jų dalys, už kuriuos atsiskaityta užsienio aukštosiose mokyklose, teisės aktuose nustatyta tvarka gali būti įskaityti į tų studijų dalykų apimtį.

6. Šių reikalavimų 3 punkto nuostatos netaikomos asmenims, baigusiems universitetines teisės krypties studijas ir įgijusiems teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį iki 2006 metų įskaitytinai.“

3. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktas, ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, „nenumatytos privalomos nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, neprieštarauja Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“.

4. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tiesiogiai nenurodo, kokios redakcijos Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“ Kvalifikacinių reikalavimų, *inter alia* jų 3 punkto, atitiktį (atitinkama apimtimi) prašo ištirti, tačiau iš pareiškėjo prašymo, taip pat iš bylos, kurioje buvo nutarta kreiptis į Konstitucinį Teismą, medžiagos matyti, kad pareiškėjui kilo abejonių, ar ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja tokiai nuostatai, įtvirtintai 2004 m. gegužės 18 d. redakcija išdėstytoje Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje, – būtent šia redakcija Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalis buvo išdėstyta tuo metu, kai kilo ginčas, kuris turi būti išspręstas minėto teismo nagrinėtoje byloje, kurioje buvo nutarta kreiptis į Konstitucinį Teismą.

Kita vertus, lygiai tokia pat nuostata buvo ir Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje, išdėstytoje 2002 m. sausio 24 d. redakcija, kuria ši dalis buvo išdėstyta tuo metu, kai buvo priimtas Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1568, taip pat šioje dalyje, išdėstytoje dabartine – 2006 m. birželio 1 d. – redakcija.

5. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašyme nurodyta Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalis, kurios nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatyta aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“, pareiškėjo manymu, prieštarauja (atitinkama apimtimi) Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktą, šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu yra išdėstyta pirmine – 2002 m. kovo 14 d. – redakcija.

6. Aiškinantis pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašyme pavartotos formuluotės „nenumatytos privalomosios nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, kuria apibūdinamas ginčijamas teisinis reguliavimas, prasmę konstatuotina, kad pareiškėjui abejonių (dėl atitikties tam tikroms Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatomis) sukėlė tai, kad Kvalifikaciniuose reikalavimuose yra įtvirtinta, jog Lietuvos Respublikos piliečiai, norintys įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, turi būti baigę universitetines teisės krypties studijas, tačiau nėra eksplisitinio reikalavimo, kad teisėjo pareigas norintys eiti asmenys, įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, turi būti įgiję dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, kuris suteikiamas baigus pirmosios pakopos universitetinių teisės studijų programą, nes Kvalifikacinių reikalavimų 2 punkte kaip viena kitai prilygstančios alternatyvos yra *expressis verbis* nurodyti tik teisininko profesinis kvalifikacinis laipsnis (vienpakopis teisinis universitetinis išsilavinimas) ir teisės magistro kvalifikacinis laipsnis; pareiškėjo manymu, toks eksplisitinio reikalavimo, kad asmenys, įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, turi būti įgiję dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, neįtvirtinimas reiškia, jog pagal Kvalifikacinius reikalavimus pretenduoti tapti apylinkės teismo teisėju gali ir asmuo, neturintis teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio ir įgijęs vien teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, jeigu jis pagal antrosios pakopos universitetinių teisės studijų programą yra studijavęs dešimt Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkte nurodytų studijų dalykų (administracinę ir administracinio proceso teisę, baudžiamąją teisę, baudžiamojo proceso teisę, civilinę teisę, civilinio proceso teisę, darbo teisę, konstitucinę teisę, teisės teoriją, tarptautinę viešąją teisę, Europos Sąjungos teisę) ir už juos atsiskaitęs, surinkdamas už kiekvieną iš jų ne mažiau kreditų nei nurodyta tame punkte. Turint omenyje, kad bendras minimalus kreditų, kuriuos būtina surinkti atsiskaitant už Kvalifikacinių reikalavimų 3 punkte nurodytus studijų dalykus, skaičius yra 56, konstatuotina, kad – jeigu

pareiškėjo aiškinimas pasitvirtintų – pagal Kvalifikacinius reikalavimus asmuo gali būti laikomas atitinkančiu pretendentams į teisėjo pareigas keliamus kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus net tada, kai jo teisės studijos tetruko porą metų ar net trumpiau.

7. Kartu pabrėžtina, kad nors pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašyme yra tiesiogiai nurodytas (kaip ginčijamas) Kvalifikacinių reikalavimų 3 punktas, pareiškėjas šiame punkte nustatyto studijų dalykų sąrašo arba nustatyto tuos studijų dalykus atitinkančio minimalaus kreditų skaičiaus neginčija (*inter alia* atitikties aukštesnės galios teisės aktams aspektu).

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymo 2 straipsnio 23 dalį studijų kreditas – tai studijų masto matavimo vienetas, lygus keturiasdešimčiai sutartinių studento darbo (auditorijose, laboratorijose, savarankiško ir kt.) valandų, t. y. vienai jo darbo savaitei. Minėto įstatymo 41 straipsnyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo nustatyta *inter alia* universitetinių pagrindinių studijų trukmė (4 studijų metai – 160 kreditų), neuniversitetinių pagrindinių studijų trukmė (ne mažiau kaip 3 studijų metai – 120 kreditų) (2 dalis), vientisųjų studijų trukmė (ne trumpesnė kaip 5 studijų metai – 200 kreditų ir ne ilgesnė kaip 6 studijų metai – 240 kreditų), magistrantūros studijų trukmė (ne trumpesnė kaip 1,5 studijų metų (60 kreditų) ir ne ilgesnė kaip 2 studijų metai (80 kreditų)) (5 dalis); pirmųjų 4 metų studijos (160 kreditų) priskiriamos pagrindinių studijų pirmajai pakopai, o likusių 1–2 metų studijos (40–80 kreditų) priskiriamos nuosekliųjų studijų antrajai pakopai (3 dalis). Aukštojo mokslo įstatymo 41 straipsnyje (2001 m. gruodžio 21 d., 2003 m. balandžio 22 d. redakcijos) nustatyta ne tik studijų trukmė kreditais, bet ir minimali bei maksimali universitetinių pagrindinių studijų ir neuniversitetinių pagrindinių studijų trukmė kreditais, taip pat yra nustatyta mažesnė 20 kreditų universitetinių pagrindinių studijų trukmė: „universitetinių pagrindinių studijų apimtis yra ne mažesnė kaip 140 kreditų ir ne didesnė kaip 180 kreditų, o neuniversitetinių pagrindinių studijų apimtis yra ne mažesnė kaip 120 kreditų ir ne didesnė kaip 160 kreditų“ (2 dalis); vientisųjų studijų minimali apimtis tuo atveju, kai suteikiama profesinė kvalifikacija, sumažinta nuo 200 iki 180 kreditų; taip pat nustatyta, kad vidutinė vienerių metų trukmės dieninės studijų formos studijų apimtis yra 40 kreditų. Aukštosios mokyklos nuosekliųjų pagrindinių studijų apimtį ir trukmę turi nustatyti studijų krypties reglamentas (Aukštojo mokslo įstatymo 41 straipsnio 1 dalis), tačiau aukštosios mokyklos negali nukrypti nuo Aukštojo mokslo įstatyme nurodyto universitetinių ir neuniversitetinių pagrindinių studijų kreditų skaičiaus bei vientisųjų studijų žemutinės ir viršutinės kreditų skaičiaus ribų, magistrantūros studijų žemutinės ir viršutinės kreditų skaičiaus ribų, taip pat vidutinės vienerių metų trukmės dieninės studijų formos studijų apimties.

Paminėtina ir tai, kad Aukštojo mokslo įstatymo nuostatos dėl studijų kreditų yra konkretinamos ir detalizuojamos poįstatyminiuose teisės aktuose (kurių analizavimas peržengtų šios

konstitucinės justicijos bylos ribas). Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymą ir įvairius poįstatyminius teisės aktus, kuriuose konkretinamos ir detalizuojamos minėto įstatymo nuostatos dėl kreditų, aukštosios mokyklos galėjo pačios nusistatyti *inter alia* studijų programos apimtį kreditais, per semestrą studijuojamų dalykų skaičių, taip pat tai, kiek kreditų turi būti skirta studento savarankiškam darbui, darbui auditorijose; nors skirtingų studijų formų (dieninės, vakarinės, neakivaizdinės) studijų trukmė metais galėjo būti skirtinga, studijų programos apimtis kreditais turėjo būti vienoda visoms studijų formoms.

8. Pareiškėjo – Vyriausiojo administracinio teismo nurodytoje Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatoje, į kurią daroma nuoroda ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija), yra *expressis verbis* įtvirtintas aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas tik pretendentams į apylinkių teismų teisėjus, tačiau nėra eksplisitinių nuostatų, įtvirtinančių tokį pat reikalavimą pretendentams į kitų teismų, būtent į aukštesnių pakopų (grandžių) bendrosios kompetencijos teismų ar administracinių teismų (kurie yra pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigti specializuoti teismai), teisėjus. Pareiškėjas prašo ištirti Kvalifikacinių reikalavimų, *inter alia* jų 3 punkto, atitikti (atitinkama apimtimi) būtent tam tikroms Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) nuostatoms, t. y. nuostatoms, *expressis verbis* įtvirtinančioms aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimą tik pretendentams į apylinkių teismo teisėjus. Vis dėlto nei Teismų įstatyme, nei Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme nebuvo ir nėra nuostatų, kurios leistų daryti prielaidą, esą pretendentams į aukštesnių pakopų (grandžių) bendrosios kompetencijos teismų ar administracinių teismų teisėjus yra arba gali būti keliami mažesni aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimai negu pretendentams į apylinkės teismų teisėjus; pažymėtina, kad nei šiuose, nei kituose įstatymuose apskritai nebuvo ir nėra specialių nuostatų, skirtų aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimams pretendentams į apygardų teismų, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, apygardų administracinių teismų ar Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjus. Atsižvelgiant į tai, taip pat į tai, kad, kaip minėta (šio Konstitucinio Teismo nutarimo nustatomosios dalies II skyriaus 2 punkte), pagal Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į aukštųjų mokyklų, suteikiančių teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, nuomonę, konstatuotina, kad įstatymų leidėjas pavedė Vyriausybei nustatyti kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus ne

tik asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti apylinkės teismo teisėjo pareigas, bet ir visiems pretendentams į teisėjo pareigas, – nesvarbu, kokio teismo teisėjais tapti jie pretenduotų. Konstatuotina ir tai, kad Kvalifikaciniuose reikalavimuose (ir apskritai Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarime Nr. 1568) nėra nurodyta, kad atitinkami reikalavimai būtų nustatyti tik asmenims, norintiems tapti apylinkės teismo teisėjais, – jie nustatyti pretendentams į visų sistemų ir visų pakopų (grandžių) teismų teisėjus.

Taigi pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą sprendžiant, ar Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktas, ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, „nenumatytos privalomos nuosekliosios universitetinės studijos pagal pirmosios pakopos teisės studijų programą bakalauro kvalifikaciniam laipsniui gauti“, neprieštarauja Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“, ginčijamą teisinį reguliavimą būtina vertinti ne vien pretendentams į apylinkių teismų teisėjus nustatytinų (pagal Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį (2002 m. kovo 14 d. redakcija)) kvalifikacinių aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimų aspektu, t. y. ne vien ta apimtimi, kuria reikalavimas, kad asmenys, įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, būtų įgiję dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, Kvalifikaciniuose reikalavimuose, *inter alia* jų 3 punkte, nėra eksplicitiškai įtvirtintas pretendentams į apylinkės teismo teisėjus, bet ir kvalifikacinių aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimų, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus gali būti nustatyti pretendentams į kitų – aukštesnių pakopų (grandžių) bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų teisėjus, aspektu, t. y. ta apimtimi, kuria toks reikalavimas Kvalifikaciniuose reikalavimuose, *inter alia* jų 3 punkte, nėra eksplicitiškai įtvirtintas ir pretendentams į kitų teismų teisėjus.

9. Kvalifikacinių reikalavimų 4 punktas yra skirtas reguliuoti santykiams, susijusiems su aukštojo teisinio išsilavinimo (teisės magistro kvalifikacinio laipsnio arba jam prilygstančio teisininko profesinio kvalifikacinio laipsnio) įgijimu užsienio valstybių aukštosiose mokyklose, kai tokius laipsnius įgiję Lietuvos Respublikos piliečiai nori eiti teisėjo pareigas: nustatyta, kad tokie Lietuvos Respublikos piliečiai privalo tęsti studijas Lietuvos Respublikos aukštosiose mokyklose pagal individualią studijų programą, sudarytą ir patvirtintą aukštosios mokyklos vadovo, ir išlaikyti atitinkamų studijų dalykų egzaminus.

Iš pareiškėjo – Vyriausiojo administracinio teismo prašymo argumentų ir iš administracinės bylos, kurioje buvo nutarta kreiptis į Konstitucinį Teismą, medžiagos matyti, kad Konstitucinio Teismo neprašoma ištirti Kvalifikaciniuose reikalavimuose nustatyto teisinio reguliavimo atitikties pareiškėjo nurodytoms įstatymų nuostatomis ir šiuo aspektu. Taigi Kvalifikaciniuose reikalavimuose (ir kituose teisės aktuose) nustatytas santykių, susijusių su aukštojo teisinio išsilavinimo įgijimu užsienio valstybių aukštosiose mokyklose, teisinis reguliavimas nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

II

1. Teisininko profesija – neatskiriama teisinės sistemos dalis. Demokratinėje teisinėje valstybėje šiai profesijai keliami dideli reikalavimai, nes užtikrinti tokias fundamentalias teises vertybes kaip teisės viešpatavimas, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, teisė į teisingą teismą, teisinė pagalba ir kt., įmanoma tik tokioje teisinėje sistemoje, kurioje teisininkai turi būtiną profesinę kompetenciją; tik būtiną profesinę kompetenciją turintiems teisininkams gali būti patikėtos atitinkamos funkcijos užtikrinant, kad būtų teisinėmis priemonėmis saugomos ir ginamos asmens teisės ir laisvės, taip pat funkcijos sprendžiant bylas (teisinius ginčus) teismuose. Tai ypač pasakytina apie tokias pareigas viešosios valdžios institucijose, kai vykdyti tam tikras su viešosios valdžios (visų pirma valstybės valdžios) įgyvendinimu susijusias funkcijas, kaip antai teisingumo vykdymo funkciją, yra patikima profesionaliems teisininkams, taip pat apie tokias valstybės kontroliuojamas profesijas (t. y. tokias profesijas, kuriomis besiverčiantys asmenys vykdo viešąjį interesą užtikrinančias funkcijas), kuriomis verstis patikima tik teisininko kvalifikaciją – taigi ir teisininko išsilavinimą – turintiems asmenims. Tinkamai parengtų, aukštos profesinės kvalifikacijos teisininkų, *inter alia* teisėjų, profesinė veikla lemia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos teisine sistema. Pažymėtina, jog globalizacijos ir Europos integracijos procesai (neaplenkiantys ir Lietuvos) lemia tai, kad teisininkai turi vis geriau išmanyti ne tik savo šalies teisinę sistemą, bet ir kitų šalių, taip pat supranacionalinę teisę.

2. Teisininko profesija neatsiejama nuo aukštojo teisinio išsilavinimo: aukštasis teisinis išsilavinimas yra profesionalios ir efektyvios teisinės praktikos (ir privačios, ir tokios, kai dirbama viešosios valdžios institucijose) *conditio sine qua non*. Teisininko profesija neatsiejama ir nuo universitetų veiklos: vienas iš prieš daug šimtmečių susiformavusios Vakarų teisės tradicijos, kuriai priklauso ir Lietuva, būdingiausių bruožų yra tas, kad aukščiausios kvalifikacijos teisininkai yra rengiami būtent universitetuose, būtent su aukštuoju universitetiniu teisiniu išsilavinimu Vakarų teisės tradicijoje yra siejamas aukščiausios teisininko profesinės kvalifikacijos įgijimas. Tai apskritai nereiškia, kad teisininkai negali būti rengiami ir ne universitetuose, taip pat kad negali būti rengiami (taip pat ir aukštosiose mokyklose) iš esmės taikomojo pobūdžio ir ne tokį kūrybišką (taigi

paprastesnį) teisinį darbą galintys dirbti žemesnės kvalifikacijos teisininkai (arba siauresnio profilio teisės specialistai, siekiantys įgyti žinių tik tam tikroje teisės srityje), kurių teisės krypties išsilavinimas nelaikomas prilygstančiu universitetų teikiamam teisiniam išsilavinimui; tačiau vadovaujamosi principine nuostata, kad neuniversitetinis teisinis išsilavinimas (taip pat ir įgytas aukštosiose mokyklose) savaime nesuponuoja galimybės jį įgijusiems asmenims siekti eiti bet kurias teisininko profesijai priskiriamas pareigas (*inter alia* pareigas viešosios valdžios institucijose) arba verstis bet kuria profesine teisininko veikla (*inter alia* valstybės kontroliuojama profesija). Todėl Vakarų teisės tradicijos šalyse apskritai nėra negalimas būtent universitetinio aukštojo teisinio išsilavinimo, o ne šiaip aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas tam tikrai teisinei profesinei veiklai, taip pat ir tam, kad asmuo galėtų būti teisėju.

3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad, kaip ne kartą konstatuota Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, teisminė valdžia – tai valstybės valdžia, kuri vienintelė yra formuojama profesiniu (o ne politiniu) pagrindu (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d., 2001 m. liepos 12 d. nutarimai, 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2006 m. birželio 6 d. nutarimai, 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas, 2007 m. spalio 22 d. nutarimas). Visuotinai pripažįstama, kad teisininko profesijos *raison d'être* yra asmens teisių ir laisvių užtikrinimas ir socialinės darnos palaikymas teisinėmis priemonėmis, o tai būtų neįmanoma, jeigu nebūtų užtikrinama galimybė teisingumą vykdyti teismams, turintiems įgaliojimus spręsti bylas (teisinius ginčus). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostata, kad teisingumą vykdo tik teismai, reiškia, kad konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teisingo teismo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne tik formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne tik išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet ir, svarbiausia, tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. spalio 24 d., 2008 m. sausio 21 d. nutarimai). Kadangi teisinėje valstybėje sprendžiant bylas (teisinius ginčus), kuriose šalims paprastai (o sudėtingose bylose beveik visada) atstovauja profesionalūs teisininkai, paskutinis žodis visuomet priklauso teismui, neatsitiktinai brandžios teisinės kultūros kraštuose pripažįstama, kad teisėjų veikla nubrėžia gaires visai teisininko profesijai ir teisinei praktikai šalyje. Todėl negali kelti abejonių tai, kad asmenims, siekiantiems būti teisėjais, teisinėje valstybėje – o Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra *expressis verbis* įtvirtintas teisinės valstybės siekis – gali ir turi būti keliami kuo didžiausi profesinės kvalifikacijos, taip pat ir teisinio išsilavinimo, reikalavimai (net jeigu tokie didžiausi profesinės kvalifikacijos reikalavimai nėra keliami kitiems teisininko profesijos atstovams); jeigu tokie aukščiausi profesinės kvalifikacijos,

teisinio išsilavinimo reikalavimai pretendams į teisėjus nebūtų keliami, būtų sudarytos prielaidos teismų darbui tapti mažiau efektyviam ir suprastėti jo kokybei, pažeisti asmens teises, laisves, teisėtus interesus, įvairias Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes; apskritai būtų sudarytos prielaidos tam, kad teismų, kurių teisėjais buvo paskirti asmenys, neturintys būtinos profesinės kvalifikacijos, vien formaliai vykdomas teisingumas nebūtų toks teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija. Vadinasi, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymuose įtvirtinti ir tokį reikalavimą, kad pretendantai į teisėjus būtų įgiję aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, su kuriuo Vakarų teisės tradicijoje yra siejamas aukščiausios teisininko profesinės kvalifikacijos įgijimas.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra atskleista ne tik aukštojo teisinio išsilavinimo, bet ir būtent aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikšmė teisinei praktikai. Šiame kontekste paminėtinas Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas, priimtas konstitucinės justicijos byloje, kurioje pagal pareiškėjo – Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo prašymus buvo sprendžiama, ar Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai neprieštarauja Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostata „advokatu gali būti Lietuvos Respublikos pilietis, jeigu jis <...> turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“. Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas advokatams traktuotinas kaip kvalifikacinio pobūdžio reikalavimas asmenims, norintiems dirbti advokatais, ir kaip padidintas išsilavinimo cenzas šios profesijos teisininkams, kuriuo siekiama užtikrinti kvalifikuotesnės teisinės pagalbos teikimą, sustiprinti žmogaus teisių bei laisvių apsaugos ir gynimo garantijas; toje konstitucinės justicijos byloje ginčyta Advokatūros įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostata buvo pripažinta neprieštaraujančia Konstitucijai. Ši Konstitucinio Teismo teisinė pozicija (*ratio decidendi*) buvo motyvuota *inter alia* tuo, kad universitetiniam išsilavinimui yra būdinga ne tik žinių gausa, bet ir platumas bei fundamentalumas, nes universitetinį išsilavinimą turintys asmenys įgyja papildomų ir universalių žinių, kurių reikia priimant atsakingus sprendimus įvairiose gyvenimo srityse, o kitos aukštosios mokyklos vykdo siauresnę funkciją – teikia aukštąjį išsilavinimą, kuris yra profesinės veiklos kurioje nors srityje pagrindas, taip pat tuo, kad universitetinio teisinio mokymo tikslas yra parengti plataus profilio specialistus, sugebančius vertinti visą teisinę sistemą ir spręsti sudėtingas problemas, o siekti šio tikslo padeda daug platesnė ir įvairesnė universitetinių studijų programa, fundamentalios ilgesnės trukmės studijos, didesnis dėmesys bendroms humanitarinio pobūdžio disciplinoms, privatinei teisei ir kt.; todėl nors minėtose kitose aukštosiose mokyklose įgytas teisinis išsilavinimas ir pripažintinas aukštuoju, jo negalima besąlygiškai laikyti tapačiu įgytajam universitete.

Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota, kad Konstitucinį Teismą saisto jo paties sukurti (ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose) precedentai ir jo paties suformuota tuos

precedentus pagrindžianti oficiali konstitucinė doktrina; nuo Konstitucinio Teismo precedentų, sukurtų priėmus sprendimus konstitucinės justicijos bylose, gali būti nukrypstama ir nauji precedentai gali būti kuriami tik tais atvejais, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama; lygiai taip pat ir Konstitucinio Teismo precedentus pagrindžiančios oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos negali būti reinterpretuojamos taip, kad oficiali konstitucinė doktrina būtų pakoreguota, jeigu tai nėra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas, 2006 m. rugpjūčio 8 d., 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimai, 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai; taip pat 2007 m. lapkričio 13 d., 2007 m. gruodžio 6 d. 2008 m. vasario 1 d. sprendimai). Taigi tai, kad advokatams įstatymų leidėjo nustatytas aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimu buvo pripažintas neprieštaraujančiu Konstitucijai, savaime pagrindžia prezumpciją, kad Konstituciją apskritai atitinka toks įstatymų leidėjo nustatytas teisinis reguliavimas, kai iš asmenų, norinčių tapti teisėjais, reikalaujama turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Akivaizdu, kad nėra jokių teisinių argumentų, kurie pagrįstų, kad asmenims, norintiems eiti teisėjo pareigas, galėtų būti nustatyti mažesni aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai negu advokatams, juolab kad, kaip minėta, advokatai ne sprendžia teisinius ginčus, bet atstovauja kuriai nors vienai šaliai teisėjo nagrinėjamoje byloje (teisiniame ginče).

4. Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktas, kurių atitiktis Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatyta aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“ yra ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, su aukštuoju universitetiniu teisiniu išsilavinimu susijusius santykius reglamentuoja tik tuo aspektu, kad yra įtvirtintas reikalavimas asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, būti baigus universitetines teisės krypties studijas ir įgijus teisės magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą), ir yra nustatyta, kokius studijų dalykus asmenys, norintys eiti teisėjo pareigas, turi būti studijavę ir už juos atsiskaitę, taip pat nurodytas kiekvieno iš tokių studijų dalykų kreditų skaičius. Kitų su aukštuoju universitetiniu teisiniu išsilavinimu (ir apskritai su aukštuoju teisiniu išsilavinimu) susijusių santykių, *inter alia* santykių, susijusių su aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo turiniu bei kokybe, Kvalifikaciniai reikalavimai nereglamentuoja; Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d.

nutarimas Nr. 1568, kuriuo buvo patvirtinti Kvalifikaciniai reikalavimai, be kita ko, nėra skirtas kokiam nors teisininkų rengimo – aukštųjų teisės krypties studijų (*inter alia* aukštųjų universitetinių teisės krypties studijų) modeliui ar modeliams įtvirtinti, šių studijų struktūrai, turiniui reglamentuoti. Šiems dalykams yra skirti kiti teisės aktai.

Kita vertus, nors minėtas Vyriausybės nutarimas, kuriuo buvo patvirtinti Kvalifikaciniai reikalavimai, nėra skirtas kokiam nors teisininkų rengimo – aukštųjų teisės krypties studijų (*inter alia* aukštųjų universitetinių teisės krypties studijų) modeliui ar modeliams įtvirtinti, šių studijų struktūrai, turiniui reglamentuoti, Kvalifikacinių reikalavimų nuostatose šie dalykai atsispindi: antai iš Kvalifikacinių reikalavimų matyti, kad Lietuvoje aukštasis teisinis išsilavinimas gali būti įgyjamas universitetuose ir ne universitetuose (priešingu atveju neturėtų prasmės būtent universitetinio aukštojo teisinio išsilavinimo, o ne šiaip aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas pretendams į teisėjus), taip pat matyti, kad universitetuose aukštasis teisinis išsilavinimas, reikalingas asmeniui, kad jis įstatymų nustatyta tvarka galėtų pretenduoti į teisėjus, gali būti įgyjamas dvejopai: arba suteikiant teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, arba teisės magistro kvalifikacinį laipsnį baigus teisės krypties studijas pagal vienpakopių studijų modelį (programą) (toks aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas Kvalifikacinių reikalavimų 2 punkte pavadintas „vienpakopiu teisiniu universitetiniu išsilavinimu“), arba suteikiant teisės magistro kvalifikacinį laipsnį baigus teisės krypties studijas pagal tokį nevienpakopių studijų modelį (programą) ar modelius (programas), pagal kurį teisės magistro kvalifikacinis laipsnis prilygsta minėtam teisininko profesiniam kvalifikaciniam laipsniui, įgyjamam studijuojant pagal vienpakopių teisės krypties studijų modelį (programą). Iš Kvalifikacinių reikalavimų teksto nematyti (nes juose nėra atitinkamų eksplisicinių nuostatų), kokie yra arba gali būti tie kiti, ne teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai, įgyjami baigus universitetines teisės krypties studijas, taip pat kokios yra arba gali būti tos kitos, neuniversitetinės teisės krypties studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose. Tai matyti iš kitų teisės aktų, kuriuose nustatyto minėtiems dalykams skirto teisinio reguliavimo turinį būtina išsiaiškinti, kad būtų atskleistas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamuose Kvalifikaciniuose reikalavimuose nustatyto teisinio reguliavimo turinys.

5. Analizuojant ir vertinant (taip pat ir santykio su aukštesnės galios teisės aktuose nustatyto teisiniu reguliavimu aspektu) valstybės institucijų išleistus teisės aktus, kuriuose yra įtvirtinta teisininkų rengimo – aukštųjų universitetinių teisės krypties studijų modelis ar modeliai, reglamentuojama šių studijų struktūra, turinys, atsižvelgtina į tai, kad pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija ir kad ši autonomija apima, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d. nutarimuose, aukštųjų mokyklų teisę savarankiškai nustatyti „studijų programas“. Atsižvelgtina ir į tai, kad tam tikras teisininkų rengimo modelis (kartu ir tradicija) Lietuvoje buvo susiformavęs dar

iki 1992 m. Konstitucijos priėmimo (1992 m. spalio 25 d.) ir įsigaliojimo (1992 m. lapkričio 2 d.). Tai buvo vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų modelis, kuriam tam tikrų alternatyvų (nepaneigiančių šio modelio dominavimo) ėmė rasti tik 1991–1992 m.

6. Kartu pabrėžtina, kad po Konstitucijos priėmimo ir įsigaliojimo teisininkų rengimo srityje įvyko reikšmingų pokyčių: ne tik pakito studijuojamų dalykų sąrašas, apimtis ir turinys (tai savaiame suprantama, nes teisės krypties (žinoma, ne tik teisės) studijose negalėjo neatsispindėti tai, kad atkurtoje nepriklausomoje Lietuvos valstybėje vyko fundamentali teisinės sistemos reforma, teisė buvo plėtojama Konstitucijos pagrindu (taip pat įvyko esminiai socialinės, ekonominės, politinės sistemų ir kitų teisės reguliuojamų sričių pokyčiai), be to, sudedamąją Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi tapo Europos Sąjungos teisės normos), bet ir teisininkų rengimas (aukštosios teisės studijos) buvo diversifikuotas tais atžvilgiais, kad, be kita ko: 1) teisininkus imta rengti ne tik universitetuose, bet ir universiteto statuso neturinčiose aukštosiose mokyklose (kolegijose); 2) teisininkus imta rengti ne tik pagal iki tol vyravusį vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų modelį, bet ir pagal kitus, iki tol Lietuvoje netaikytus modelius, kai gali būti atskirai suteikiami teisės bakalauro (žemesnysis, arba pirmosios pakopos) ir teisės magistro (aukštesnysis, arba antrosios pakopos) kvalifikaciniai laipsniai; 3) teisės magistro kvalifikacinį laipsnį kai kada gali įgyti ir asmenys, prieš tai neįgiję teisės bakalauro laipsnio, be to, atsirado tokių teisės krypties magistro studijų programų, kurios neapima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių dalykų ir apsiriboja tik tam tikra teisės sritimi, tačiau asmenims, baigusiems studijas pagal šias programas, yra suteikiamas teisės (o ne kokios nors siauresnės teisės srities) kvalifikacinis magistro laipsnis; 4) nors kai kurios teisės krypties bakalauro ir (arba) teisės krypties magistro studijų programos apima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių dalykus (sudarančius didžiąją šių studijų dalį (modulį)), šios programos yra pavadintos ne teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro studijų programomis – jų pavadinimai atspindi papildomą šių studijų kryptį (modulį), būtent tai, kad čia studijų dalykų, apimančių tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis, studijavimas yra sujungtas su tam tikrų kitų (paprastai su teise glaudžiai susijusių) studijų dalykų, sudarančių palyginti nemažą atitinkamos studijų programos dalį (modulį), studijavimu, o asmenims, baigusiems studijas pagal šias programas, yra suteikiami (atitinkamai) teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai. Minėtas teisininkų rengimo (aukštųjų teisės studijų) diversifikavimas, kiti pokyčiai aiškintini atsižvelgiant ir platesnį kontekstą, būtent į tai, kad XX a. paskutiniame dešimtmetyje Lietuvoje buvo steigiamos naujos aukštosios mokyklos, o daugelis esamų aukštųjų mokyklų buvo pertvarkomos (pavyzdžiui, daugelis neuniversitetinių valstybinių aukštųjų mokyklų buvo pertvarkytos į universitetus), taip pat į tai, kad aukštojo mokslo sistemoje įvyko kiti esminiai pokyčiai, *inter alia* susiję su bakalauro ir magistro kvalifikacinių laipsnių

įvedimu, studijų kreditų sistemos įvedimu ir kt. Analizuojant ir vertinant (taip pat ir santykio su aukštesnės galios teisės aktuose nustatyto teisiniu reguliavimu aspektu) teisinį reguliavimą, įtvirtinantį reikalavimus asmenims, pretenduojantiems į teisėjus (taip pat asmenims, siekiantiems eiti kurias nors kitas teisininko profesijai priskiriamas pareigas (*inter alia* pareigas viešosios valdžios institucijose) ar verstis kokia nors profesine teisininko veikla (*inter alia* valstybės kontroliuojama profesija)), būtina turėti omenyje ir šiuos čia nurodytus nuo 1991–1992 m. Lietuvoje įvykusius teisininkų rengimo modelio pokyčius.

Pabrėžtina, kad minėtas įvykęs teisininkų rengimo (aukštųjų teisės studijų) diversifikavimas savaime negali būti aiškinamas kaip neleidžiantis įstatymų leidėjui, paisant Konstitucijos, įstatymu nustatyti reikalavimą asmenims, siekiantiems verstis tam tikra teisininko profesine veikla, taip pat ir eiti teisėjo pareigas, būti įgijus būtent aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, o ne šiaip aukštąjį teisinį išsilavinimą.

7. Todėl aiškinantis šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamo Kvalifikaciniuose reikalavimuose nustatyto teisinio reguliavimo turinį (taip pat ir siejant jį su kituose teisės aktuose nustatyto teisiniu reguliavimu) būtina atsižvelgti į tai, kaip Lietuvoje buvo ir yra rengiami teisininkai, *inter alia* teisininkai, galintys pretenduoti į teisėjus, koks yra teisininkų rengimo (*inter alia* aukštųjų universitetinių teisės krypties studijų) modelis ar modeliai, koks yra tų modelių teisinis pagrindas, ar jie grindžiami įstatymais.

8. Minėta, kad Lietuvoje teisininkams rengti buvo taikomas vienpakopių (vientisųjų) universitetinių teisės krypties studijų modelis.

8.1. Iki XX a. paskutinio dešimtmečio teisininkai Lietuvoje buvo rengiami universitetuose pagal vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų modelį. Šio modelio ištakos siekia dar 1567 m., kai Vilniaus akademijoje buvo pradėta rengti teisininkus praktikus dirbti prokuratoriais ir instigatoriais teismuose ir kitose įstaigose. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojoje mokykloje, į kurią 1781 m. buvo pertvarkyta Vilniaus akademija, teisės studijos truko 4 metus, o Vilniaus universitete, į kurį 1803 m. buvo pertvarkyta Vyriausioji mokykla, privalomos ir nepertraukiamos teisės studijos truko 3 metus. Carinės Rusijos valdžiai 1832 m. uždarius Vilniaus universitetą aukštąjį teisinį išsilavinimą teikusios mokyklos Lietuvoje neliko. 1918 m. atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę 1922 m. Kaune buvo atidarytas Lietuvos universitetas (1930 m. pavadintas Vytauto Didžiojo universitetu), kurio Teisių fakultete teisės studijos truko 8 semestrus; buvo privaloma studijuoti ne mažiau kaip 15 teisės dalykų (teisės enciklopediją, teisės filosofijos istoriją, Lietuvos teisės istoriją, užsienio valstybių valstybinę teisę (pagrindus), Lietuvos valstybinę teisę, tarptautinę teisę, administracinę teisę, finansų teisę, civilinę teisę, prekybinę teisę (su vekselių teise), romėnų teisės istoriją ir dogmą, civilinį procesą, baudžiamąją teisę, baudžiamąjį procesą, teismo mediciną) ir už juos atsiskaityti. Sovietiniu laikotarpiu teisininkai buvo rengiami Vilniaus

universiteto Teisės fakultete pagal vienpakopių teisės krypties studijų modelį, jų studijos (su nedidele išimtimi) truko 5 metus, o asmenims, baigusiems studijas pagal šią programą (kurioje, kaip ir kitose to laikotarpio aukštųjų mokyklų studijų programose, buvo ir to meto politinio režimo primestų ideologizuotų studijų dalykų, o teisės krypties studijų dalykai buvo gerokai indoktrinuoti), buvo suteikiama teisininko kvalifikacija (be dieninių studijų, buvo ir neakivaizdinės, o tam tikrą laiką – ir vakarinės studijos).

8.2. Šiam teisininkų rengimo – vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų – modeliui tam tikrą laiką iš esmės nebuvo alternatyvų ir 1990 m. atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę (o, kaip minėta, 1991–1992 m. pradėjusios rasti alternatyvos anaipol tuo metu nepaneigė vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų modelio dominavimo): teisės krypties studijos ir toliau tam tikrą laiką buvo vienpakopės, o jas baigusiesiems buvo suteikiama teisininko kvalifikacija. Šiuo metu teisės krypties studijos (dieninės ir neakivaizdinės) yra vienpakopės (vientisosios) Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Tiesa, čia susiformavusį teisės krypties studijų modelį mėginta koreguoti; antai buvo laikinai įregistruotos teisės krypties aukštojo mokslo programos, pagal kurias baigusiesiems vienpakopes studijas turėjo būti suteikiamas teisės bakalauro laipsnis (Švietimo ir mokslo ministerijos 1997 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. 565 „Dėl aukštojo mokslo studijų programų įregistravimo“), tačiau šis teisinis reguliavimas netrukus buvo pakeistas ir buvo nustatyta, kad baigusiesiems teisės studijas pagal šias programas yra suteikiamas ne teisės bakalauro laipsnis, bet teisininko profesinė kvalifikacija (Švietimo ir mokslo ministerijos 1998 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 359 „Dėl 1997 m. gegužės 19 d. įsakymo Nr. 565 dalinio pakeitimo“).

Aptariamosios teisės krypties vienpakopės (vientisosios) studijos trunka nuo 4 iki 5 metų. Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymo 41 straipsnio 1 ir 3 dalis (2001 m. kovo 21 d., 2001 m. gruodžio 21 d., 2003 m. balandžio 22 d. redakcijos) vientisosios dieninės studijos turi trukti ilgiau nei 4 metus.

Šiame kontekste paminėtina, kad Aukščiausioji Taryba 1991 m. vasario 12 d. priėmė Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą. Šiame įstatyme buvo įtvirtinta galimybė aukštąjį išsilavinimą (taip pat ir teisinį) išskaidyti į pirmosios ir antrosios pakopų studijas (suteikiant atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius): šio įstatymo 27 straipsnyje buvo nustatyta, kad „Lietuvoje pripažįstamos vienos, dviejų ir kelių pakopų studijos, kurias baigus, gali būti suteikiami bakalauro, magistro arba kiti kvalifikaciniai laipsniai“, o „kvalifikacinius šių laipsnių reikalavimus Lietuvos Mokslo Tarybos teikimu tvirtina <...> Vyriausybė“. Šios nuostatos nebuvo niekaip koreguojamos iki 2002 m. birželio 11 d., kai Seimas priėmė Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo įstatymą (su tam tikra išimtimi įsigaliojusį 2002 m. spalio 1 d.), kurio 1 straipsniu Mokslo ir studijų įstatymas buvo išdėstytas nauja redakcija. Pačiame Mokslo ir studijų įstatyme nebuvo apibrėžta, kas yra bakalauro, o kas – magistro kvalifikacinis laipsnis. Tai

padarė Vyriausybė, 1993 m. spalio 14 d. priėmusi nutarimą Nr. 768 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo išsilavinimo nuostatų bei Aukštųjų mokyklų steigimo ir atestavimo nuostatų patvirtinimo“ (įsigaliojusį 1993 m. spalio 21 d.; toliau – Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 768), kurio 1 punktu buvo patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo nuostatai; juose buvo *inter alia* nustatyta: baigus pagrindines studijas priklausomai nuo jų programos įgyjamas bakalauro ar jam prilygstantis studijų kvalifikacinis laipsnis ir (arba) profesinė kvalifikacija (2 punktas); baigus specializuotas profesines studijas, įgyjama profesinė kvalifikacija (3 punktas); bakalauro laipsnis žymi asmens specializuotą aukštąjį tam tikros mokslo ar meno krypties išsilavinimą ir pasirengimą tolesnėms tos krypties studijoms (9 punktas); magistro laipsnis žymi asmens specializuotą aukštąjį tam tikros mokslo ar meno krypties išsilavinimą ir pasirengimą doktorantūros studijoms (10 punktas); bakalauro ar magistro laipsnio diplomuose nurodoma mokslo ar meno studijų sritis arba kryptis (11 punktas), o magistro diplome – dar ir studijų specializacijos kryptis (12 punktas); magistrantūros studijų programą sudaro aukštoji mokykla, programoje nurodoma, kokios srities ar krypties magistro laipsnis suteikiamas baigus šias studijas (19 punktas).

Taigi nors Mokslo ir studijų įstatyme (ir Kvalifikaciniuose aukštojo išsilavinimo nuostatuose, patvirtintuose Mokslo ir studijų įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768) buvo įtvirtinta galimybė aukštąjį išsilavinimą (taip pat ir teisinį) išskaidyti į pirmosios ir antrosios pakopų studijas (suteikiant atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius), tas aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas, kuris iki tol buvo įgyjamas (Vilniaus universiteto Teisės fakultete) studijuojant pagal vienpakopių universitetinių teisės krypties studijų modelį, nepakito: baigusiesiems teisės krypties studijas pagal šį studijų modelį galėjo būti suteikiama teisininko profesinė kvalifikacija.

8.3. Galimybė aukštąjį išsilavinimą (taip pat ir teisinį) išskaidyti į pirmosios ir antrosios pakopų studijas (suteikiant atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius) yra įtvirtinta ir Aukštojo mokslo įstatyme (2000 m. kovo 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Aukštojo mokslo įstatymą Seimas priėmė 2000 m. kovo 21 d., o įsigaliojo (su tam tikra išimtimi) jis 2000 m. rugsėjo 1 d. Šiame įstatyme ir bakalauro, ir magistro studijos priskirtos nuoseklioms studijoms, kurios apibrėžtos kaip „studijos, kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija“ (2 straipsnio 15 dalis). Bakalauro kvalifikacinis laipsnis įgyjamas baigus pagrindines studijas ir yra apibrėžtas kaip „suteikiamas asmeniui, išėjusiam nuosekliųjų universitetinių studijų pirmosios pakopos studijų programą“ (2 straipsnio 3 dalis), o pagrindinės studijos – kaip „pirmosios pakopos nuosekliosios universitetinės bei neuniversitetinės studijos“ (2 straipsnio 16 dalis). Aukštojo mokslo įstatymo 42 straipsnio 1 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo nustatyta, kad pagrindinių studijų programa skiriama

teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniems profesiniams įgūdžiams suformuoti ir kad baigusiems pagrindines universitetines studijas suteikiama profesinė kvalifikacija ir (ar) bakalauro laipsnis, o baigusiems neuniversitetines pagrindines studijas – profesinė kvalifikacija; tos pačios nuostatos liko ir šią dalį išdėsčius 2006 m. liepos 18 d. redakcija, išskyrus tai, kad buvo nustatyta, jog baigusiems neuniversitetines pagrindines studijas suteikiamas profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir (arba) profesinė kvalifikacija (o ne vien profesinė kvalifikacija, kaip iki tol). Kadangi aukštasis išsilavinimas apibrėžtas kaip „išsilavinimas, įgytas baigus pagrindines arba vientisąsias studijas Lietuvos aukštojoje mokykloje arba lygiavertes studijas užsienio aukštojoje mokykloje“ (2 straipsnio 1 dalis), konstatuotina, kad bakalauro kvalifikacinis laipsnis reiškia, jog asmuo turi atitinkamos krypties aukštąjį išsilavinimą. Tačiau šiame įstatyme numatytos ir aukštesnei profesinei kvalifikacijai skirtos antrosios pakopos studijos – magistrantūra (taip pat specialiosios profesinės studijos – antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos, skirtos aukštesnei profesinei kvalifikacijai įgyti, rezidentūra, skiriama medicinos studijas baigusiems asmenims pasirengti savarankiškai medicinos praktikai), taip pat trečiosios (aukščiausios) pakopos studijos, susietos su moksliniais tyrimais ir disertacijos rengimu – doktorantūra, skirta mokslininkams rengti, bei meno aspirantūra. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad magistro kvalifikacinis laipsnis Aukštojo mokslo įstatyme apibrėžtas kaip „suteikiamas asmeniui, išėjusiam magistrantūros studijų programą“ (2 straipsnio 9 dalis), t. y. baigusiam magistrantūrą, kuri savo ruožtu apibrėžta kaip „asmens profesinei ir mokslinei kvalifikacijai kelti skirtos antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos“ (2 straipsnio 8 dalis); nustatyta, kad „magistrantūros studijų programa skiriama pasirengti savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“, taip pat kad „magistrantūros studijos vyksta universitetuose, kuriuose atliekami studijų kryptį atitinkantys moksliniai tyrimai“ (42 straipsnio 5 dalis).

Kartu pabrėžtina, kad įtvirtinus galimybę aukštąjį išsilavinimą (taip pat ir teisinį) išskaidyti į pirmosios ir antrosios pakopos studijas (suteikiant atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius), vienpakopių (vientisųjų) studijų (taip pat ir teisės krypties) modelis toli gražu nebuvo paneigtas; Aukštojo mokslo įstatyme (2000 m. kovo 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) vienpakopių (vientisųjų) studijų modelis yra įtvirtintas. Vientisiosios studijos čia buvo apibrėžtos kaip „aukštesnei profesinei kvalifikacijai įgyti skirtos studijos, kai derinamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos“ (2 straipsnio 26 dalis (2000 m. kovo 21 d. redakcija)).

8.4. Paminėtina, kad švietimo ir mokslo ministras 2002 m. birželio 14 d. išleido įsakymą Nr. 1093 „Dėl aukštojo mokslo universitetinių studijų programų registravimo“, pagal kurį baigusiems vienpakopės (vientisąsias) teisės krypties studijas Vilniaus universiteto Teisės fakultete yra

suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis.

8.5. Būdingas vienpakopių (vientisųjų) universitetinių teisės krypties studijų modelio bruožas yra tas, kad čia studijų programa apima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių dalykus, o ne apsiriboja kuria nors viena teisės sritimi. Taigi asmenims, siekiantiems įgyti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą pagal tokią studijų programą, nepakanka išklaudyti tam tikroms teisės sritims – vienam ar keliems teisės krypties studijų moduliams priskirtus studijų dalykus ir už juos atsiskaityti – jie turi išklaudyti būtent tokius teisės krypties studijų dalykus ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, be kurių jiems negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija, nes jų nebūtų galima pagrįstai laikyti turinčiais tinkamą profesinį teorinį pasirengimą ir praktinius gebėjimus, reikalingus savarankiškam teisiniam darbui. Pagal susiklosčiusią tradiciją ir susiformavusią visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą tokie pagrindiniai studijų dalykai (angl. *core curriculum*, pranc. *tronc commun*, vok. *Hauptlehrplan*) yra teisės teorija, teisės istorija, konstitucinė teisė, administracinė ir administracinio proceso teisė, finansų teisė, baudžiamoji ir baudžiamojo proceso teisė, civilinė ir civilinio proceso teisė, darbo teisė, tarptautinė viešoji teisė; Europos Sąjungos teisės normoms tapus Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi, tokiu studijų dalyku tapo ir Europos Sąjungos teisė. Žinoma, čia pateiktas pagrindinių teisės krypties studijų dalykų sąrašas gali kisti, be to, įvairiose aukštosiose mokyklose jis gali turėti savų ypatumų, nes į jį įtraukti studijų dalykai, vadovaujantis *inter alia* praktiniais sumetimais, gali būti sujungiami arba išskaidomi, taip pat gali skirtis jų apimtys ir pavadinimai. Tačiau apskritai Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamas aukštųjų universitetinių teisės studijų, apimančių minėtus pagrindinius studijų dalykus, atitinkančius visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolys yra universalus ir daugmaž stabilus; tai nereiškia, kad jis neevoliucionuoja. Kita vertus, pažymėtina, kad vien šių pagrindinių teisės krypties studijų dalykų paprastai nepakanka: kad asmeniui pagrįstai būtų pripažinta teisininko kvalifikacija, jis (ypač kontinentinės teisės tradicijos šalyse) turi būti studijavęs daugiau teisinių disciplinų, kaip antai: romėnų teisę, lyginamąją teisėtyrą, tarptautinę privatinę teisę, ekologinę teisę, agrarinę teisę, kriminologiją ir kt. (paprastai leidžiama pasirinkti kelis studijų dalykus iš daug ilgesnio sąrašo, tačiau neretai kai kurie iš čia nurodytų studijų dalykų taip pat yra privalomi). Taip pat pažymėtina, kad teisės sistemai apskritai yra būdinga tai, kad teisinis reguliavimas (nesvarbu, kokios srities visuomeniniai santykiai yra reguliuojami) nuolat kinta (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas); tam tikrų visuomeninių santykių teisinis reguliavimas, anksčiau buvęs tik epizodinis, fragmentiškas, gali suintensyvėti, anksčiau buvęs nesusistemintas teisinis reguliavimas gali būti susistemintas – dėl to gali atsirasti naujos teisės sritys (šakos), kurios universitetuose imamos studijuoti kaip nauji, atskiri teisės krypties studijų dalykai (kaip antai transporto teisė, sveikatos teisė, žiniasklaidos

teisė); atsirasti naujų teisės krypties studijų dalykų, kurie tampa universitetinių teisės krypties studijų programos dalimi, gali ir dėl to, kad apskritai atsiranda naujos teisinio reguliavimo sritys (kaip antai: biotechnologijų teisė, elektroninių ryšių teisė). Galiausiai aukštosios teisės studijos nebūtų universitetinės, jeigu neapimtų (kaip neatskiriamos dalies) tam tikrų ne teisės krypties (socialinių, humanitarinių) studijų dalykų iš filosofijos, ekonomikos, kitų žinijos sričių.

8.6. Pagal Aukštojo mokslo įstatymo 5 straipsnio 2 dalį, šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu išdėstyta pirmine 2000 m. kovo 21 d. redakcija, aukštosios mokyklos gali būti valstybinės ir nevalstybinės. Šiame kontekste pažymėtina, kad universitetai (universiteto statusą turinčių aukštųjų mokyklų pavadinimuose nebūtinai turi būti žodis „universitetas“) yra tik vienas iš dviejų Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtintų aukštųjų mokyklų tipų, kitas šiame įstatyme įtvirtintas neturinčių universiteto statuso aukštųjų mokyklų tipas yra kolegijos (kolegijų pavadinimuose negali būti žodžių „universitetas“ ir „akademija“). Pažymėtina ir tai, kad universiteto statusą turi tik nedaugelis nevalstybinių aukštųjų mokyklų – dauguma jų yra kolegijos, o ne universitetai (akademijos); universitetinių teisės krypties studijų programas pagal vienpakopių (vientisųjų) studijų modelį gali vykdyti (ir aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą gali teikti) tik viena nevalstybinė aukštoji mokykla – Vilniaus verslo teisės akademija; švietimo ir mokslo ministro 2003 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-1195 „Dėl aukštojo mokslo universitetinių studijų programos registravimo“ buvo įregistruota nevalstybinės aukštosios (universitetinės) mokyklos – Vilniaus verslo teisės akademijos penkerių metų trukmės dieninė ir šešerių metų trukmės neakivaizdinė studijų programa „Teisė“, kurią baigusiems asmenims yra suteikiamas teisės magistro laipsnis.

9. Dvipakopių universitetinių teisės krypties studijų modelis, alternatyvus vienpakopių (vientisųjų) universitetinių teisės krypties studijų modeliui, tapo įmanomas įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymui, kuriame, kaip minėta, buvo įtvirtinta galimybė aukštąjį išsilavinimą (taip pat ir teisinį) išskaidyti į pirmosios ir antrosios pakopų studijas (suteikiant atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius). Pagal šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalį (1991 m. vasario 12 d. redakcija) studijų formas ir turinį, atsižvelgdamos į valstybės reikmes, turėjo nustatyti pačios mokslo ir studijų institucijos. Minėta, kad įgyvendinant šio įstatymo 27 straipsnio, pagal kurį Lietuvoje pripažįstamos vienos, dviejų ir kelių pakopų studijos, kurias baigus gali būti suteikiami bakalauro, magistro arba kiti kvalifikaciniai laipsniai, kurių kvalifikacinius reikalavimus Lietuvos Mokslo Tarybos teikimu turėjo tvirtinti Vyriausybė, nuostatas Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 buvo patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo nuostatai.

9.1. Mokslo ir studijų įstatymo pagrindu, tačiau Vyriausybei dar nė nepatvirtinus Kvalifikacinių aukštojo išsilavinimo nuostatų, ėmė formuotis kitoks – alternatyvus vienpakopėms – aukštųjų teisės krypties studijų modelis, pagal kurį teisės krypties bakalauro ir teisės krypties magistro studijos yra atskirtos ir jas baigusiems asmenims suteikiami atitinkamai teisės bakalauro ir

teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai. Antai pagal Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. I-1311 „Dėl Lietuvos policijos akademijos statuto patvirtinimo“ patvirtintą Lietuvos policijos akademijos statutą (įsigaliojusį, kaip nurodyta šio Aukščiausiosios Tarybos nutarimo 2 punkte, „nuo priėmimo dienos“) studentams, baigusiems pirmąją aukštojo mokslo pakopą, turėjo būti suteikiama policininko kvalifikacija, o baigusiems antrąją ir trečiąją pakopas galėjo būti suteikiami atitinkamai teisės bakalauro ir teisės magistro laipsniai (4.4 punktas).

Vėliau šis dvipakopių aukštųjų (bet ne universitetinių) teisės studijų modelis evoliucionavo į tokį, pagal kurį asmenims, baigusiems pirmosios pakopos teisės krypties studijas, yra suteikiamas teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis, o asmenims, baigusiems antrosios pakopos teisės krypties studijas, – teisės magistro kvalifikacinis laipsnis. Šis dvipakopių aukštųjų teisės krypties studijų modelis buvo toliau įtvirtinamas ir plėtojamas Lietuvos policijos akademiją pertvarkius į Lietuvos teisės akademiją (1998 m.), Lietuvos teisės akademiją – į Lietuvos teisės universitetą (2000 m.), o Lietuvos teisės universitetą – į Mykolo Romerio universitetą (2004 m.).

Nuo 1997 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete studijuoti pagal vykdomą 4 metų neakivaizdinių teisės krypties studijų programą taip pat priimami asmenys, jau įgiję kitos (ne teisės) krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Baigus šias studijas jiems suteikiama teisininko profesinė kvalifikacija. Šios studijos yra vienpakopės.

9.2. Šis procesas vyko lygiagrečiai su esminiais visos Lietuvos aukštojo mokslo sistemos pokyčiais: bakalauro ir magistro studijos, kurias baigusiems asmenims suteikiami tam tikros studijų krypties profesinę kvalifikaciją žymintys (atitinkamai) bakalauro ir magistro kvalifikaciniai laipsniai, buvo atskirti daugelyje aukštosiose mokyklose vykdytų programų (ne tik teisės krypties). Konstatuotina, kad šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu dvipakopių universitetinių teisės krypties studijų modelis, alternatyvus vienpakopių (vientisųjų) universitetinių teisės krypties studijų modeliui, dar prieš keliolika metų buvęs iš esmės nebūdingas Lietuvos teisininkų rengimui, yra visiškai susiformavęs.

9.3. Ši teisininkų rengimo modelio – aukštojo teisinio išsilavinimo sistemos transformacija anaiptol nėra pagrindas ar paskata atsisakyti šiame Konstitucinio Teismo nutarime aptarto universalus, Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamo aukštųjų universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolio: ir pasirinkus dvipakopių teisės krypties studijų modelį būtina užtikrinti, kad būtų studijuojami aptartieji pagrindiniai teisės krypties studijų dalykai, taip pat kiti teisiniai ir tam tikri ne teisės krypties dalykai.

9.3.1. Kadangi pagal Aukštojo mokslo įstatymą (o dar prieš jam įsigaliojant – pagal atitinkamus santykius reguliavusį Mokslo ir studijų įstatymą ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintus Kvalifikacinius

aukštojo išsilavinimo nuostatus) pagrindinių studijų, kurias baigus įgyjamas bakalauro kvalifikacinis laipsnis, programa skiriama teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniems profesiniams įgūdžiams suformuoti, o magistrantūros studijos ir magistro kvalifikacinis laipsnis yra susieta su aukštesnės profesinės kvalifikacijos įgijimu ir pasirengimu savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų, akivaizdu, kad į magistrantūros studijas gali būti priimami tik asmenys, baigę bakalauro studijas ir turintys bakalauro kvalifikacinį laipsnį (minėta, kad teisės aktuose nustatytas santykių, susijusių su aukštojo teisinio išsilavinimo įgijimu užsienio valstybių aukštosiose mokyklose, teisinis reguliavimas nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje). Beje, toks Aukštojo mokslo įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas apskritai neužkerta kelio atitinkamomis sąlygomis į tam tikrų studijų kryptių magistrantūrą priimti ir tokius asmenis, kurie yra baigę vienpakopes (vientisąsias) tam tikros kitos studijų krypties studijas ir jau turi tos kitos studijų krypties magistro kvalifikacinį laipsnį.

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymo 42 straipsnio 5 dalį, šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu išdėstyta pirmine 2000 m. kovo 21 d. redakcija, Švietimo ir mokslo ministerija tvirtina Bendruosius magistrantūros studijų programų reikalavimus, o švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. ISAK-1551 „Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms“ buvo patvirtintas Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašas (toliau – Magistrantūros aprašas); jame *inter alia* nustatyta, kad į magistrantūros studijas priimami asmenys, įgiję ne žemesnį nei bakalauro kvalifikacinį laipsnį ar jam prilygstantį universitetinį išsilavinimą ir atitinkantys kitus magistrantūros studijų programos apraše nurodytus reikalavimus (7 punktas); magistrantūros studijų programos apraše turi būti nurodoma, kurios krypties (kurių kryptių) pagrindines studijas turi būti baigęs asmuo, priimamas studijuoti pagal tą studijų programą (8 punktas).

9.3.2. Šiame kontekste pabrėžtina, kad pasirinkus dvipakopių teisės krypties studijų modelį aptartieji universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolį sudarantys studijų dalykai studijuotini pirmojoje pakopoje – pagal universitetinių teisės krypties bakalauro studijų programą; priešingu atveju būtų nukrypta nuo Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtintos aukštojo išsilavinimo sampratos – čia jis apibrėžtas kaip išsilavinimas, įgytas baigus *inter alia* pagrindines studijas Lietuvos aukštojoje mokykloje, ir iš šios sampratos kylančios nuostatos, kad bakalauro kvalifikacinis (taip pat ir teisės krypties) laipsnis reiškia, jog asmuo turi atitinkamos krypties (nagrinėjamu atveju – teisės krypties) aukštąjį išsilavinimą. Be to, savaime suprantama, kad „aukštesnės profesinės kvalifikacijos“ gali siekti tik toks teisės krypties studentas, kuris turi teorinius teisininko profesijos pagrindus ir savarankiškam darbui būtinus profesinius įgūdžius; „tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“ gali siekti tik toks

teisės krypties studentas, kuris jau turi pagrindinių šios krypties mokslinių žinių ir būtinų gebėjimų. Pagal Aukštojo mokslo įstatymą (taip pat pagal prieš jam įsigaliojant atitinkamus santykius reguliavusį Mokslo ir studijų įstatymą ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintus Kvalifikacinius aukštojo išsilavinimo nuostatus) magistrantūros studijos nėra skirtos teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti; vadinasi, teisės krypties magistrantūra negali būti skirta išklaudyti tokiems teisės krypties studijų dalykams ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, kurių neišmokus asmeniui negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija (būtent tokių studijų dalykų kaip teisės teorija, teisės istorija, konstitucinė teisė, administracinė ir administracinio proceso teisė, finansų teisė, baudžiamoji ir baudžiamojo proceso teisė, civilinė ir civilinio proceso teisė, darbo teisė, tarptautinė viešoji teisė, Europos Sąjungos teisė ir pan. pagrindams).

9.4. Pažymėtina, kad aptariamajam dvipakopių universitetinių teisės krypties studijų modeliui būdinga tai, kad nustatyta tvarka įregistruotų ir vykdomų teisės krypties bakalauro ir teisės krypties magistro studijų programų paskirtis yra įvairi.

9.4.1. Antai, kaip minėta, nors kai kurios teisės krypties bakalauro ir (arba) teisės krypties magistro studijų programos apima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažintamų teisės sričių dalykus (sudarančius didžiąją šių studijų dalį (modulį)), šios programos yra pavadintos ne teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro studijų programomis – jų pavadinimai atspindi papildomą šių studijų kryptį (modulį), būtent tai, kad čia studijų dalykų, apimančių tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis, studijavimas yra sujungtas su tam tikrų kitų (paprastai su teise glaudžiai susijusių) studijų dalykų, sudarančių palyginti nemažą atitinkamos studijų programos dalį (modulį), studijavimu; pavyzdžiui, yra įregistruotos ir vykdomos teisės ir valdymo, teisės ir policijos veiklos, teisės ir penitencinės veiklos bakalauro ir magistro studijų programos, teisės ir valstybės sienos apsaugos, teisės ir muitinės veiklos bakalauro studijų programos; asmenims, baigusiems studijas pagal šias programas (kai kurių iš jų yra ne tik dieninės, bet ir vakarinės, ir (arba) neakivaizdinės studijos), yra suteikiami (atitinkamai) teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai.

9.4.2. Kai kurios teisės krypties magistro studijų programos yra specializuotos, skirtos teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį įgijusių asmenų žinioms tik tam tikroje teisės srityje gilinti; pavyzdžiui, yra įregistruotos ir vykdomos darbo ir socialinio aprūpinimo teisės, ekspertinių tyrimų, informatikos teisės, Europos Sąjungos teisės, administracinės teisės magistro studijų programos; asmenims, baigusiems studijas pagal šias programas, yra suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis.

Tai visiškai atitinka Aukštojo mokslo įstatyme, o dar prieš jam įsigaliojant – atitinkamus

santykius reguliavusiame Mokslo ir studijų įstatyme ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintuose Kvalifikaciniuose aukštojo išsilavinimo nuostatuose įtvirtintą magistrantūros ir magistro kvalifikacinio laipsnio sampratą: minėta, kad pagal Kvalifikacinius reikalavimus magistro kvalifikacinis laipsnis turėjo žymėti asmens specializuotą aukštąjį tam tikros mokslo ar meno krypties išsilavinimą ir pasirengimą doktorantūros studijoms, o pagal Aukštojo mokslo įstatymą magistrantūros studijos – tai antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos, skirtos aukštesnei profesinei kvalifikacijai įgyti, ir jų programa skiriama pasirengti savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų.

9.4.3. Minėta ir tai, kad vienas iš Lietuvoje įvykusių teisininkų rengimo modelio – aukštųjų teisės krypties studijų sistemos pokyčių yra tas, kad teisės magistro kvalifikacinį laipsnį kai kada gali įgyti ir asmenys, prieš tai neįgiję teisės bakalauro laipsnio.

Visiškai akivaizdu, kad tai nedera su Aukštojo mokslo įstatyme, o dar prieš jam įsigaliojant – atitinkamus santykius reguliavusiame Mokslo ir studijų įstatyme ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintuose Kvalifikaciniuose aukštojo išsilavinimo nuostatuose įtvirtinta magistrantūros ir magistro kvalifikacinio laipsnio samprata. Kaip minėta, pagrindinių studijų, kurias baigus įgyjamas bakalauro kvalifikacinis laipsnis, programa skiriama teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti, o magistrantūros studijos ir magistro kvalifikacinis laipsnis yra susieta su aukštesnės profesinės kvalifikacijos įgijimu ir pasirengimu savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų. Minėta ir tai, kad „aukštesnės profesinės kvalifikacijos“ gali siekti tik toks teisės krypties studentas, kuris turi teorinius teisininko profesijos pagrindus ir savarankiškam darbui būtinus profesinius įgūdžius, o „tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“ gali siekti tik toks teisės krypties studentas, kuris jau turi pagrindinių šios krypties mokslinių žinių ir būtinų gebėjimų, taip pat kad pagal Aukštojo mokslo įstatymą (o dar prieš jam įsigaliojant – pagal atitinkamus santykius reguliavusį Mokslo ir studijų įstatymą ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintus Kvalifikacinius aukštojo išsilavinimo nuostatus) magistrantūros studijos nėra skirtos teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti – teisės krypties magistrantūra negali būti skirta išklaudyti tokiems teisės krypties studijų dalykams ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, kurių neišmokus asmeniui negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija (būtent tokių studijų dalykų kaip teisės teorija, teisės istorija, konstitucinė teisė, administracinė ir administracinio proceso teisė, finansų teisė, baudžiamoji ir baudžiamojo proceso teisė, civilinė ir civilinio proceso teisė, darbo teisė, tarptautinė viešoji teisė,

Europos Sąjungos teisė ir pan. pagrindams). Todėl tokios teisės krypties magistrantūros studijos, į kurias gali būti priimami asmenys, nebaigę teisės krypties bakalauro studijų ir neturintys teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio, gali būti pateisinamos (vadinasi, jų programos gali būti nustatytąja tvarka registruojamos) tik tokiu atveju, jeigu ne teisės bakalauro, bet kitos studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį turintiems asmenims, baigusiems teisės krypties magistro studijas, yra suteikiamas ne apskritai teisės, bet atitinkamos siauresnės teisės srities magistro laipsnis.

Aukštojo mokslo įstatymo 42 straipsnio 5 dalies nuostata, kad magistrantūros studijų programa skiriama pasirengti savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų, neaiškintina kaip visiškai uždraudžianti į teisės krypties magistrantūrą priimti ne teisės, bet kitos studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį turinčius asmenis. Ir apskritai nėra jokio (nei teisinio, nei edukologinio, nei kokio nors kito) pagrindo teigti, esą nėra galimos ir tokios universitetinių teisės krypties magistro studijų programos, pagal kurias studijuoti yra priimami ne teisės, bet kitos studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį įgiję asmenys. Mokslų integracija, kiti objektyvūs procesai netgi skatina tokių į įvairių mokslų sandūrą ir sąveiką, interdiscipliniškumą orientuotų universitetinių magistro studijų programų plėtrą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Magistrantūros aprašo (2005 m. liepos 22 d. redakcija) nuostatas magistrantūros programos gali būti gilinamosios ir plečiamosios: plečiamoji magistrantūros studijų programa yra skirta studento kompetencijai išplėsti kita (palyginti su pagrindinėmis studijomis) studijų kryptimi, tikslingai derinant šias studijas su kompetencija, įgyta per pagrindines studijas ir (arba) per praktinės veiklos patirtį (3 punktas), o kai magistrantūros studijų kryptis nesutampa su baigtų pirmosios pakopos universitetinių studijų kryptimi, ketinantiesiems stoti į magistrantūrą gali būti organizuojamos papildomosios studijos (9 punktas); be to, ne mažiau kaip 80 procentų gilinamosios magistrantūros programos, ne mažiau kaip 60 procentų plečiamosios magistrantūros programos apimties turi sudaryti gilinamojo lygio dalykai, kurių turinys paremtas arba dalykais, studijuotais anksčiau baigtų pagrindinių studijų programoje, arba kitos krypties pagrindinių studijų lygio specialiaisiais dalykais, studijuojamais magistrantūros pradžioje (17 punktas). Magistrantūros aprašo 9 punktą išdėsčius 2007 m. birželio 12 d. redakcija, buvo *expressis verbis* nustatyta, kad šiame punkte nurodytos papildomosios studijos ketinantiesiems stoti į magistrantūrą (kai magistrantūros studijų kryptis nesutampa su baigtų pirmosios pakopos universitetinių studijų kryptimi) asmenims privalo būti (o ne gali būti) organizuojamos; tokios papildomosios studijos – tai nenuosekliosios studijos, kurios apima pagrindinių studijų dalykus, kurių nėra studijavę ketinantieji stoti į magistrantūrą, nors šie dalykai yra būtini tam, kad studentas turėtų pakankamų žinių ir gebėjimų, reikalingų sėkmingoms magistrantūros studijoms; papildomų

studijų dalykai gali būti studijuojami savarankiškai, bet būtina išlaikyti egzaminą pagal universiteto patvirtintą programą (3 punktas (2005 m. liepos 22 d. redakcija)).

Taigi konstatuotina, kad šio teisės akto pagrindu į plečiamosios magistrantūros studijas gali būti priimti ir tokie asmenys, kurie yra baigę kitos krypties pagrindines studijas, tačiau tokiems asmenims prieš pradėdant studijuoti magistrantūroje turi būti organizuojamos papildomosios – vadinamosios „išlyginamosios“ – studijos. Per deramai organizuotas papildomasias studijas (kai magistrantūros studijų kryptis nesutampa su baigtų pirmosios pakopos universitetinių studijų kryptimi) studentas gali įgyti pakankamų žinių ir gebėjimų, reikalingų sėkmingoms tokioms teisės krypties magistrantūros studijoms, kurios yra specializuotos, skirtos teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį įgijusių asmenų žinioms tik tam tikroje teisės srityje gilinti. Tačiau tai savaime nereiškia, kad tokių žinių gali pakakti tokioms teisės krypties magistrantūros studijoms, kurios nėra siaurai specializuotos ir yra orientuotos į gana plačią teisės sritį (šaką), kelias teisės sritis (šakas) ar – juo labiau – visą teisinę sistemą. Todėl dar kartą pabrėžtina, kad asmenims, nebaigusiems teisės krypties bakalauro studijų ir neturintiems teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio, baigus minėtas teisės krypties magistrantūros studijas suteiktinas ne apskritai teisės, bet atitinkamos siauresnės teisės srities magistro laipsnis.

9.5. Minėta, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymą gali būti ir nevalstybinės aukštosios mokyklos. Dvipakopių universitetinių teisės studijų modeliui priskirtinos universitetinių teisės krypties studijų programos, kurias vykdo nevalstybinė aukštoji mokykla – viešoji įstaiga Europos humanitarinis universitetas; švietimo ir mokslo ministro 2006 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. ISAK-583 „Dėl aukštojo mokslo universitetinių studijų programų registravimo“ įregistruota šios nevalstybinės aukštosios mokyklos vykdoma 4 metų trukmės tarptautinės teisės krypties studijų (dieninės ir neakivaizdinės studijos) programa, studijas pagal kurią baigusiam asmeniui suteikiamas teisės bakalauro laipsnis, ir 2 metų trukmės tarptautinės teisės ir Europos teisės studijų (dieninės ir neakivaizdinės studijos) programa, studijas pagal kurią baigusiam asmeniui suteikiamas teisės magistro laipsnis.

Neanalizavus atitinkamų teisės krypties magistro studijų programų struktūros ir turinio (tai yra ne Konstitucinio Teismo jurisdikcijos dalykas), vien iš jų pavadinimų toli gražu negalima spręsti, ar šios studijų programos yra orientuotos tik į jų pavadinimuose nurodytus studijų dalykus ir apsiriboja iš esmės tik ta įvardyta teisės sritimi, ar apima visas tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis – pagrindinius teisės krypties studijų dalykus (disciplinas), atitinkančius visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą.

10. Vėliau atsirado ir dar vienas universitetinių teisės studijų modelis. Nuo 1995 m. aukštąjį teisinį išsilavinimą imta teikti Vytauto Didžiojo universiteto Teisės institute. Čia į magistrantūrą priimami asmenys, baigę ne teisės krypties bakalauro studijas, taigi turintys ne teisės, bet kitos

studijų krypties bakalauro laipsnį. Be to, kai kurios šiame universitete vykdomos teisės krypties studijų programos neapėmė visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių ir buvo apribotos tik tam tikra teisės sritimi, tačiau studijas pagal šias programas baigusiems asmenims yra suteikiamas teisės (o ne atitinkamos siauresnės teisės srities) magistro kvalifikacinis laipsnis. Antai teisės magistro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas pagal įregistruotas administracinės teisės, tarptautinės teisės, komercinės teisės magistro studijų programas.

Tokių – tik tam tikra teisės sritimi apribotų – studijų programų, studijas pagal kurias baigusiems asmenims yra suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis, vėliau atsirado ir Mykolo Romerio universitete (pavyzdžiui, bioteisės, jūrų teisės magistro studijų programos).

10.1. Pažymėtina, kad jeigu į šias teisės krypties magistrantūros studijas gali būti priimami asmenys, nebaigę teisės krypties bakalauro studijų ir neturintys teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio, šios studijos gali būti pateisinamos (jų programos nustatyta tvarka gali būti registruojamos) tik tokiu atveju, jeigu ne teisės bakalauro, bet kitos studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį turintiems asmenims, baigusiems teisės krypties magistro studijas, yra suteikiamas ne apskritai teisės, bet atitinkamos siauresnės teisės srities magistro laipsnis.

Šiuo atveju taip pat konstatuotina, kad neanalizavus atitinkamų teisės krypties magistro studijų programų struktūros ir turinio, taip pat to, ar šios programos yra įregistruotos kaip gilinamosios, ar kaip plečiamosios, vien iš jų pavadinimų toli gražu negalima spręsti, ar jos yra orientuotos tik į jų pavadinimuose nurodytus studijų dalykus ir apsiriboja iš esmės tik ta įvardyta teisės sritimi, ar apima daugiau tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių – pagrindinių teisės krypties studijų dalykų (disciplinų), atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą.

10.2. Minėta, kad pagrindinių studijų, kurias baigus įgyjamas bakalauro kvalifikacinis laipsnis, programa skiriama teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti, o magistrantūros studijos ir magistro kvalifikacinis laipsnis yra susieta su aukštesnės profesinės kvalifikacijos įgijimu ir pasirengimu savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų; „aukštesnės profesinės kvalifikacijos“ gali siekti tik toks teisės studijų krypties studentas, kuris turi teorinius teisininko profesijos pagrindus ir savarankiškam darbui būtinus profesinius įgūdžius, o „tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“ gali siekti tik toks teisės krypties studentas, kuris jau turi pagrindinių šios krypties mokslinių žinių ir būtinų gebėjimų; magistrantūros studijos nėra skirtos teoriniams profesijos pagrindams perteikti bei savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti – teisės krypties magistrantūra negali būti skirta išklaudyti tokiems teisės krypties studijų dalykams ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, kurių neišmokus asmeniui negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija, todėl pasirinkus dvipakopių teisės krypties

studijų modelį aptartieji universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolį sudarantys dalykai studijuotini pirmojoje pakopoje – pagal universitetinių teisės krypties bakalauro studijų programą. Minėta ir tai, kad tokios teisės krypties magistrantūros studijos, į kurias gali būti priimami asmenys, nebaigę teisės krypties bakalauro studijų ir neturintys teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio, gali būti pateisinamos (vadinasi, jų programos nustatyta tvarka gali būti registruojamos) tik tokiu atveju, jeigu ne teisės bakalauro, bet kitos studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį turintiems asmenims, baigusiems teisės krypties magistro studijas, yra suteikiamas ne apskritai teisės, bet atitinkamos siauresnės teisės srities magistro laipsnis.

Akivaizdu, o nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste ir ypač pabrėžtina, kad tokios teisės krypties (ir apskritai bet kurios studijų krypties) magistrantūros studijos, kai studijuojama tai, kas turi būti išklaudyta prieš stojant į teisės studijų krypties magistrantūrą, – būtent universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolį sudarantys dalykai, – visiškai iškreipia Aukštojo mokslo įstatyme (o dar prieš jam įsigaliojant – atitinkamus santykius reguliavusiame Mokslo ir studijų įstatyme ir šio įstatymo 27 straipsnio nuostatas įgyvendinančiu Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 768 patvirtintuose Kvalifikaciniuose aukštojo išsilavinimo nuostatuose) įtvirtintą magistrantūros ir magistro kvalifikacinio laipsnio (nagrinėjamu atveju – teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio) sampratą.

10.3. Pabrėžtina, kad apskritai nėra neįmanomas ir toks universitetinių teisės krypties studijų modelis, kai teisininkai rengiami vien antrojoje studijų pakopoje – teisės krypties magistrantūroje. Toks teisininkų rengimo modelis yra įtvirtintas kai kurių užsienio valstybių aukštojo teisinio išsilavinimo sistemose, *inter alia* Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Šiuo atveju problema ne ta, kad toks – anaiptol ne neįmanomas – teisininkų rengimo modelis dėl kokių nors priežasčių negalėtų būti numatytas Lietuvos Respublikos įstatymuose, bet ta, kad eksplicitinės ir imperatyvios Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatos įtvirtina tik du universitetinių teisės krypties (ir ne tik teisės krypties) studijų modelius: vienpakopių (vientisųjų) universitetinių teisės krypties studijų modelį arba tokį dvipakopių universitetinių teisės krypties studijų modelį, pagal kurias teisininkai rengiami ir pirmojoje, ir antrojoje studijų pakopoje, be to, universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolį sudarantys dalykai studijuotini pirmojoje pakopoje pagal universitetinių teisės krypties bakalauro studijų programą. Problema ta, kad aptariamasis teisininkų rengimo modelis, pagal kurį teisininkai rengiami vien antrojoje studijų pakopoje – teisės krypties magistrantūroje, grindžiamas tokia teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio samprata, kuri nekyla iš Lietuvos Respublikos įstatymų. O ta magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio

laipsnio samprata, kuri kyla iš Lietuvos Respublikos įstatymų, tiesiogiai paneigia aptarėjo teisininkų rengimo vien antrojoje studijų pakopoje, magistrantūroje, galimybę.

10.4. Paminėtina, kad vietoj Vytauto Didžiojo universiteto Teisės instituto teisės krypties magistrantūros studijų programų (administracinė teisė, komercinė teisė, tarptautinė teisė) 2007 m. buvo tais pačiais pavadinimais įregistruotos plečiamosios magistrantūros studijų programos. Į jas ir toliau yra priimami asmenys, baigę ne teisės krypties bakalauro studijas, taigi turintys ne teisės, bet kitos studijų krypties bakalauro laipsnį; taip pat 2005 m. buvo įregistruota 3 metų dieninių vientisųjų teisės krypties studijų programa.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Aukštojo mokslo įstatymo 41 straipsnio 3 dalį (2000 m. kovo 21 d., 2001 m. gruodžio 21 d., 2003 m. balandžio 22 d. redakcijos) vientisosios studijos turi trukti ilgiau nei 4 metus, o aptariamųjų vientisųjų studijų trukmė yra 3 metai. Akivaizdu, kad minėta 3 metų vientisųjų teisės krypties studijų programa neatitinka minėto Aukštojo mokslo įstatymo reikalavimo.

Taigi konstatuotina, kad šios vadinamosios vientisosios teisės krypties studijos jau negali būti priskirtos nei tradiciniam vienkopių (vientisųjų) teisės krypties studijų modeliui, nei trečiajam iš aptartųjų teisės krypties studijų modelių, pagal kurį teisininkai rengiami magistrantūroje.

10.5. Pabrėžtina, kad valstybė, leisdama vykdyti tokias programas, kurios negali būti vykdomos pagal šios valstybės įstatymų leidėjo – Seimo išleistus įstatymus, studijas pagal šias programas baigusiems asmenims sukuria tam tikrus lūkesčius. Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą yra konstatuota, kad Konstitucija gina ir saugo asmens teisėtus lūkesčius.

Be kita ko, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinė asmens teisėtų lūkesčių apsauga aiškintina neatsiejamai nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, Konstitucijoje įtvirtintos įgytų teisių apsaugos, būtinumo užtikrinti asmens, kuris paklūsta teisei, laikosi įstatymų reikalavimų, pasitikėjimą valstybe ir teise; asmens pasitikėjimas valstybe ir teise bei teisėtų lūkesčių apsauga, kaip konstitucinės vertybės, yra neatskiriama nuo teisės aktų konstitucingumo ir teisėtumo prezumpcijos; teisės aktai (jų dalys) laikomi atitinkančiais Konstituciją ir teisėtais tol, kol nustatyta tvarka nėra pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams); tol, kol teisės aktai (jų dalys) nustatyta tvarka nėra pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams) arba kol jie nėra nustatyta tvarka pripažinti netekusiais galios, juose nustatytas teisinis reguliavimas atitinkamiems teisinių santykių subjektams yra privalomas; asmenį, kuris paklūsta teisei, laikosi įstatymų reikalavimų, saugo ir gina Konstitucija; šios nuostatos nepaisymas reikštų, kad nukrypstama ir nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Kita vertus, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad gali susidaryti tokios faktinės situacijos, kai asmuo, atitinkantis teisės aktuose nustatytas sąlygas, pagal šiuos teisės aktus įgijo tam tikras teises ir dėl to jam atsirado lūkesčių, kuriuos šių teisės aktų galiojimo metu galėjo pagrįstai laikyti teisėtais, taigi pagrįstai galėjo tikėtis, kad, jeigu jis paklus teisei, vykdys įstatymų reikalavimus, jo lūkesčiai valstybės bus laikomi teisėtais ir bus valstybės ginami ir saugomi; tokius lūkesčius gali sukelti net ir tie teisės aktai, kurie vėliau buvo Konstitucijos ir įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams); gali būti ir tokių faktinių situacijų, kai asmuo jau yra įgyvendinęs iš teisės akto, kuris vėliau buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai (poįstatyminis aktas – prieštaraujančiu Konstitucijai ir (arba) įstatymams), kilusias teises ir pareigas kitų asmenų atžvilgiu ir dėl to šiems kitiems asmenims pagal teisės aktus taip pat atsirado atitinkamų lūkesčių, kurių gynybos ir apsaugos iš valstybės jie pagrįstai galėjo tikėtis; kai kada tarp tokių lūkesčių atsiradimo ir atitinkamų teisės aktų pripažinimo prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminių aktų – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams) gali būti praėjęs ilgas laikas; konstitucinių vertybių pusiausvyros imperatyvas, konstituciniai teisinio tikrumo ir teisinio saugumo reikalavimai, Konstitucijoje įtvirtinta įgytų teisių apsauga bei teisės aktų konstitucingumo ir teisėtumo prezumpcija lemia *inter alia* tai, kad Konstitucija apskritai neužkerta kelio tam tikrais ypatingais atvejais saugoti bei ginti ir tokias asmens įgytas teises, kylančias iš teisės aktų, vėliau pripažintų prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminių aktų – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams), kurių neapgynus ir neapsaugojus šis asmuo, kiti asmenys, visuomenė arba valstybė patirtų didesnę žalą, negu toji, kurią šis asmuo, kiti asmenys, visuomenė arba valstybė patirtų, jeigu minėtos teisės būtų visiškai arba iš dalies apsaugotos ir apgintos; po to, kai teisės aktai buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – Konstitucijai ir (arba) įstatymams) ir dėl to tam tikri teisei iki tol paklusę, įstatymų reikalavimų laikęsi, valstybe ir jos teise pasitikėję asmenys galėjo patirti nepalankius padarinius, įstatymų leidėjas turi konstitucinę priedermę įvertinti visas su tuo susijusias aplinkybes ir, jei būtina, nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris minėtais ypatingais atvejais leistų visiškai arba iš dalies apsaugoti ir apginti teisei paklūsusių, įstatymų reikalavimų besilaikiusių asmenų įgytas teises, kilusias iš teisės aktų, vėliau pripažintų prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminių aktų – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams), idant nebūtų nukrypta ir nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina: kad ir kokias teisės krypties studijas, kurias baigus įgyjamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis, asmenys būtų baigę, jų įgytas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis negali būti kvestionuojamas. Tokių asmenų lūkesčiai, atsiradę *inter alia* dėl valstybės veiklos, neturi būti ignoruojami, o kilę ginčai turi būti

sprendžiami paisant teisės ir teisingumo.

11. Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad švietimo ir mokslo ministro 1996 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. 1238 „Dėl Studijų ir mokymo programų registro įsteigimo“ („Valstybės žiniuose“ nepaskelbtu) buvo įsteigtas Studijų ir mokymo programų registras ir patvirtinti Studijų ir mokymo programų registro nuostatai (minėtas švietimo ir mokslo ministro įsakymas buvo pripažintas netekusiu galios šio ministro 1999 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. 1233 „Dėl Studijų ir mokymo programų registravimo tvarkos patvirtinimo“). Pagal šiuos nuostatus minėtame registre turėjo būti registruojamos Lietuvos Respublikoje esančios aukštųjų studijų programos (3.1.1.1 punktas), o ne rečiau kaip 1 kartą per ketvirtį „Valstybės žiniuose“ turėjo būti skelbiami švietimo ir mokslo ministro įsakymai dėl tokių programų įregistravimo, registracijos galiojimo sustabdymo ar registracijos panaikinimo (8.3.2 punktas). Taigi naujos studijų programos, taip pat ir teisės krypties, vykdymo pradžia nebuvo susieta su jos įregistravimu Studijų ir mokymo programų registre. Naujos teisės krypties studijų programos (ir formos) paprastai buvo įvedamos remiantis Vyriausybės nutarimais, aukštųjų mokyklų statutais, aukštųjų mokyklų organų sprendimais.

Studijų ir mokymo programų registras buvo „dar kartą“ įsteigtas Vyriausybės 1998 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 294 „Dėl Studijų ir mokymo programų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo“ (įsigaliojusių 1998 m. kovo 14 d.); šiuo Vyriausybės nutarimu buvo patvirtinti nauji (ir aukštesnės teisinės galios) Studijų ir mokymo programų registro nuostatai. Pagal juos aukštųjų studijų programą gali teikti aukštoji mokykla ar jos steigėjas, ministerijos ir Vyriausybės įstaigos (13 punktas); programos iniciatorius Švietimo ir mokslo ministerijai turi pateikti studijų programą, atitinkančią Vyriausybės nustatytus aukštųjų studijų programų reikalavimus (13.1 punktas); sprendimas dėl programų registravimo įforminamas Švietimo ir mokslo ministerijos įsakymu (18 punktas); vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga skelbia „Valstybės žiniuose“ Švietimo ir mokslo ministerijos įsakymus dėl programų įregistravimo, registracijos galiojimo sustabdymo ar registracijos panaikinimo (31 punktas). Paminėtina, kad šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu reikalavimas skelbti „Valstybės žiniuose“ Švietimo ir mokslo ministerijos įsakymus dėl programų įregistravimo, registracijos galiojimo sustabdymo ar registracijos panaikinimo jau nėra nustatytas: pagal minėtų nuostatų 32 punktą (2006 m. kovo 30 d. redakcija) programų duomenys skelbiami Švietimo ir mokslo ministerijos integralioje atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS) interneto svetainėje.

12. Aukštojo mokslo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nuosekliosios studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose vyksta pagal studijų programas, įtrauktas į Studijų ir mokymo programų registrą; programos registruojamos Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Vadinasi, gali būti vykdomos tik tokios studijų programos (*inter alia* teisės krypties), kurios yra įregistruotos Studijų ir mokymo programų registre.

13. 2002 m. gegužės 1 d., t. y. tuo metu, kai įsigaliojo nauja – 2002 m. sausio 24 d. – redakcija išdėstytas Teismų įstatymas (kurio 51 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą (minėta, kad tokia nuostata buvo (yra) ir šioje dalyje, išdėstytoje 2004 m. gegužės 18 d. ir 2006 m. birželio 1 d. redakcijomis, ir kad, pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo manymu, šiai nuostatai prieštarauja (nurodyta apimtimi) Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktas), Studijų ir mokymo programų registre buvo įregistruota 6 teisės krypties programos, kurias baigus suteikiamas teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis, 13 teisės krypties programų, kurias baigus suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis, ir 2 teisės krypties programos, kurias baigus suteikiamas teisininko profesinis kvalifikacinis laipsnis. Iš jų 8 studijų programos buvo vykdomos tik dieninių studijų forma, 12 studijų programų – ir diene, ir neakivaizdine formomis, o 1 – diene, vakarine ir neakivaizdine studijų formomis.

Vėliau švietimo ir mokslo ministro įsakymais buvo įregistruota ir daugiau universitetinių teisės krypties magistro studijų (dieninių, vakarinių, neakivaizdinių) programų (tarptautinės žmogaus teisių apsaugos, tarptautinės jūrų teisės, administracinės teisės, komercinės teisės, tarptautinės teisės, bioteisės, teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos, intelektinės nuosavybės teisės, finansų teisės, parlamento teisės ir valstybinių valdžios institucijų, verslo teisės, teisės ir valdymo, vežimo teisės), pagal kurias studijų trukmė yra nuo 1,5 iki 2 metų; iš jų dauguma yra įregistruotos kaip gilinamosios, o keletas – kaip plečiamosios teisės krypties magistro studijų programos (kartais sutampa gilinamųjų ir plečiamųjų teisės krypties magistro studijų programų pavadinimai), tačiau asmeniui, baigusiam studijas pagal bet kurią iš šių studijų programų, yra suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis.

Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimo Nr. 1568, kuriuo buvo patvirtinti šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijami Kvalifikaciniai reikalavimai, priėmimo metu buvo įregistruota 23 aukštųjų universitetinių mokyklų vykdomų teisės krypties studijų programų (šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu jų yra 52) ir 6 aukštųjų neuniversitetinių mokyklų vykdomos teisės krypties studijų programos (šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu jų yra 9).

14. Minėta, kad Aukštojo mokslo įstatyme buvo įtvirtinti du aukštųjų mokyklų tipai – universitetai ir kolegijos, taip pat kad ne visos nevalstybinės aukštosios mokyklos turi universiteto statusą – dauguma jų yra kolegijos.

14.1. Pagal Aukštojo mokslo įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu išdėstytą pirmine – 2000 m. kovo 21 d. – redakcija) kolegija yra aukštoji mokykla, kurioje vyrauja neuniversitetinės studijos ir studentų daugumą sudaro studijuojantieji pagal neuniversitetines studijų programas, plėtojami taikomieji moksliniai tyrimai ir (ar) taikomoji

mokslinė veikla arba profesionalus menas; buvo nustatyta, kad vienas iš pagrindinių kolegijos tikslų yra „sudaryti sąlygas asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją, atitinkančius Lietuvos ūkio reikmes bei mokslo ir naujausių technologijų lygį“ (7 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2000 m. kovo 21 d. redakcija); šį punktą pakeitus ir išdėsčius nauja – 2006 m. liepos 18 d. – redakcija, žodis „profesinę“ buvo išbrauktas ir buvo nustatyta, kad vienas iš pagrindinių kolegijos tikslų yra „sudaryti sąlygas asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją, atitinkančius Lietuvos ūkio reikmes bei mokslo ir naujausių technologijų lygį“; taip pat buvo (ir yra) nustatyta, kad kolegijoje rengiami specialistai praktikai, gebantys savarankiškai dirbti švietimo, kultūros, ūkio ir kitose srityse (7 straipsnio 3 dalis (2000 m. kovo 21 d., 2006 m. liepos 18 d. redakcijos)). Pagal Aukštojo mokslo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį (šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu taip pat išdėstyta pirmine – 2000 m. kovo 21 d. – redakcija) studijų sistemą sudaro nuosekliosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos aukštosiose mokyklose pagal studijų programas, įtrauktas į Studijų ir mokymo programų registrą, taip pat nenuosekliosios studijos.

Taigi pagal Aukštojo mokslo įstatymą (2000 m. kovo 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) yra galimos ir neuniversitetinės teisės studijos, vykdomos kolegijose (neuniversitetinės teisės krypties studijos gali būti vykdomos ir universitetuose). Kolegijose tokios neuniversitetinių studijų programos trunka 3–5 metus. Asmenys, baigę tokias studijas, laikomi turinčiais aukštąjį teisės krypties išsilavinimą, baigus šias studijas jiems yra suteikiamas teisės profesinio bakalauro laipsnis, kuris pagal Aukštojo mokslo įstatymo 2 straipsnio 30 dalį (2006 m. liepos 18 d. redakcija) atitinka kvalifikacinį laipsnį, suteikiamą asmeniui, baigusiam nuosekliųjų neuniversitetinių studijų programą aukštojoje mokykloje.

Pažymėtina, kad toks teisės profesinio bakalauro laipsnis, nepaisant terminijos panašumo, negali būti prilyginamas teisės bakalauro kvalifikaciniam laipsniui, kuris įgyjamas pagal teisės universitetinių studijų programą, atitinkančią dviejų pakopų teisės universitetinių studijų modelį. Baigus neuniversitetines teisės studijas įgytas teisės profesinio bakalauro laipsnis suteikia asmeniui teisę dirbti tam tikrą teisinį darbą, tačiau tik tokį, kuriam dirbti nėra nustatyta reikalavimo turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.

14.2. Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše (2005 m. liepos 22 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad asmuo, baigęs neuniversitetinių studijų programą, gali būti priimamas į magistrantūrą tik po papildomų savarankiškų ar universiteto organizuotų papildomųjų (išlyginamųjų) studijų įgijęs bakalauro kvalifikacinį laipsnį (12 punktas) ir kad papildomosios studijos – tai nenuosekliosios studijos, apimančios pagrindinių studijų dalykus, kurių nėra studijavę ketinantieji stoti į magistrantūrą, nors šie dalykai yra būtini, kad studentas turėtų pakankamai žinių ir gebėjimų, reikalingų sėkmingoms magistrantūros studijoms (3 punktas). Magistrantūros aprašo 12 punkte (2007 m. birželio 12 d. redakcija) nustatyta, kad asmuo, baigęs neuniversitetines studijas,

į magistrantūrą priimamas tik turėdamas universiteto nustatytos trukmės ir pobūdžio praktinės veiklos patirtį.

15. Pažymėtina ir tai, kad Aukštojo mokslo įstatymo 39 straipsnio 3 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo nustatyta, jog „konkrečios nuosekliųjų studijų krypties formas, dėstomus dalykus ir jų santykį nustato atitinkamos studijų krypties reglamentas“; tokia nuostata liko ir šią dalį išdėsčius nauja – 2006 m. liepos 18 d. – redakcija. Minėto įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo nustatyta, kad „nuosekliųjų pagrindinių studijų apimtį ir trukmę nustato studijų krypties reglamentas“; tokia nuostata liko ir šią dalį išdėsčius nauja – 2001 m. gruodžio 21 d. – redakcija. To paties įstatymo 42 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad atitinkamos studijų krypties reglamentą, kuriame nustatomi visų tos krypties studijų programų bendrieji reikalavimai, bendrojo socialinio ir humanitarinio (ar gamtos mokslų ir matematikos bei informatikos), mokslo ar meno srities pagrindų ir mokslo ar meno krypties specialaus lavinimo dalykų santykis, bendrieji praktinių įgūdžių formavimo reikalavimai, pagrindiniai kvalifikaciniai reikalavimai akademiniam ir profesiniam personalui, tvirtina Švietimo ir mokslo ministerija; tokia nuostata liko ir šią dalį išdėsčius nauja – 2005 m. birželio 30 d. – redakcija.

Tačiau teisės studijų krypties reglamentas dar nėra patvirtintas.

16. Apibendrinant konstatuotina, kad Lietuvoje rengti teisininkus ir teikti aukštąjį teisinį išsilavinimą gali aukštosios universitetinės mokyklos ir aukštosios neuniversitetinės mokyklos (valstybinės ir nevalstybinės) pagal registruotas teisės krypties studijų programas. Aukštasis teisinis išsilavinimas gali būti įgyjamas įvairiai: baigus vienpakopes teisės krypties studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas, taip pat baigus pagrindines ne teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas. Vienpakopės (vientisosios) teisės studijos turi trukti ilgiau nei 4 metus, pagrindinės teisės krypties studijos – ne mažiau kaip 4 metus, teisės krypties magistro studijos – ne mažiau kaip 1,5 metų.

Iš bylos medžiagos (*inter alia* iš švietimo ir mokslo ministro įsakymų, taip pat iš Švietimo ir mokslo ministerijos integralios atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS)) matyti, kad ne visos teisės krypties studijų programos (ir bakalauro, ir magistro) yra įregistruotos būtent šiuo pavadinimu (t. y. būtent kaip teisės studijų programos) – kai kurios teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro studijų programos yra pavadintos ne teisės studijų programomis, bet jų pavadinimai atspindi papildomą šių studijų kryptį arba specializaciją.

Kai kurios teisės krypties studijų programos yra įregistruotos ir vykdomos atvirai nepaisant Aukštojo mokslo įstatyme nustatytų studijų trukmės reikalavimų: antai esama tokių teisės krypties magistrantūros studijų programų, kurios trunka 3 metus (nors magistrantūros studijos negali trukti ilgiau nei 2 metus), taip pat esama vienpakopių (vientisųjų) teisės krypties studijų programų,

trunkančių tik 3 metus (nors vienpakopės (vientisosios) studijos turi trukti ilgiau nei 4 metus).

Iki šiol nepatvirtinus teisės studijų krypties reglamento yra ne tik nevykdomas Aukštojo mokslo įstatyme aiškiai įtvirtintas reikalavimas, bet ir iš esmės pasunkinamas bendrųjų aukštojo teisinio išsilavinimo standartų, skirtų visoms tokį teisinį universitetinį išsilavinimą teikiančioms aukštosioms mokykloms, nustatymas.

Taigi šiuo metu nėra jokio pagrindo kalbėti apie kokią nors nuoseklią Lietuvoje teikiamo aukštojo teisinio išsilavinimo, taip pat ir universitetinio (teisininkų rengimo), sistemą. Aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas yra teikiamas pagal tris šiame Konstitucinio Teismo nutarime aprašytus modelius, tačiau ir kiekviename modelyje esama įvairovės.

Be to, susiklostė tokia teisės krypties studijų programų registravimo praktika, kai ignoruojami net labai aiškūs įstatymų reikalavimai. Tai sukuria atitinkamus studijuojančiųjų lūkesčius, kurie negali būti pagrįsti įstatymais, tačiau lūkesčių ignoravimas reikštų, kad valstybė neprisiima atsakomybės už tai, kad nederamai vykdė konstitucinę pareigą prižiūrėti mokymo įstaigų veiklą.

III

1. Pagal Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalį kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą. Konstitucinė kiekvieno žmogaus laisvė pasirinkti darbą bei verslą yra būtina žmogaus gyvybinių poreikių tenkinimo, deramos padėties visuomenėje užsitikrinimo sąlyga ir suponuoja įstatymų leidėjo pareigą sudaryti teises prielaidas įgyvendinti šią laisvę; jas sudarydamas įstatymų leidėjas turi įgaliojimus, atsižvelgdamas į darbo bei verslo pobūdį ir paisydamas Konstitucijos, nustatyti teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygas (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. liepos 4 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2008 m. sausio 7 d. nutarimai). Žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą bei verslą pirmiausia yra siejama su įvairiais natūraliais reikalavimais – kiekvieno asmens sugebėjimais ir galimybėmis; tokie reikalavimai gali apimti tam tikro išsilavinimo turėjimą, moralines ir kitas savybes (gydytojams, mokytojams, teisėjams, prokurorams ir t. t.), specialios teisės įgijimą (vairuotojams ir t. t.) ir kt. (Konstitucinio Teismo 1996 m. kovo 15 d. nutarimas). Kvalifikacijos, profesinių žinių, įgūdžių reikalavimai asmenims, pretenduojantiems dirbti sudėtingą ar atsakingą darbą, laikomi natūraliais ir paprastai yra visuotinai pripažįstami (Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas).

2. Konstitucinė kiekvieno žmogaus laisvė pasirinkti darbą bei verslą suponuoja ir teisę laisvai pasirinkti ir įgyti profesiją. Ši teisė yra susijusi su teise į išsilavinimą, kuris neretai yra būtina sąlyga atitinkamai profesinei kvalifikacijai įgyti. Kai kurioms profesijoms yra būtinas aukštasis išsilavinimas, suteikiamas baigus atitinkamas aukštojo mokslo studijas.

3. Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį kiekvienas žmogus turi teisę į aukštąjį mokslą, prieinamą pagal jo sugebėjimus. Ši konstitucinė žmogaus teisė yra svarbi įvairių jo teisių bei teisėtų

interesų įgyvendinimo sąlyga ir suponuoja valstybės pareigą sudaryti prielaidas įgyvendinti šią teisę (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d., 2007 m. birželio 7 d. nutarimai). Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste ypač pabrėžtina, kad konstitucinė žmogaus teisė pagal sugebėjimus siekti aukštojo mokslo (išsilavinimo) ir jo konstitucinė teisė į profesiją suponuoja, be kita ko, valstybės pareigą užtikrinti, kad Konstitucija ir įstatymais grindžiamų teisės aktų, išleistų valstybės institucijų, pagrindu (taigi legaliai) veikiančių, vadinasi, valstybės pripažįstamų, aukštųjų mokyklų išduoti įgytą aukštąjį išsilavinimą (baigtas aukštojo mokslo studijas, įgytą kvalifikacinį laipsnį) patvirtinantys dokumentai (aukštojo mokslo diplomai) būtų pripažįstami įrodančiais, jog tam tikras asmuo yra įgijęs tam tikros krypties ir (arba) lygmens aukštąjį išsilavinimą (profesiją), kurio reikia, kad jis galėtų dirbti tam tikrą darbą ar eiti tam tikras pareigas.

Konstitucines asmens teises į darbą, išsilavinimą ir profesiją aiškinant konstitucinių teisinio tikrumo, teisinio saugumo, viešumo, skaidrumo principų kontekste konstatuotina, jog valstybė turi pareigą užtikrinti, kad reikalavimai, apibrėžiantys tam tikram darbui dirbti ar tam tikroms pareigoms eiti būtiną išsilavinimą, būtų vieši ir aiškūs; pagrindiniai reikalavimai neturi būti savavališkai, voliuntaristiškai kaitaliojami, antraip žmonės negalėtų tinkamai planuoti profesijos ir išsilavinimo pasirinkimo.

4. Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalies nuostatos, įtvirtinančios žmogaus teisę pagal sugebėjimus siekti aukštojo mokslo (išsilavinimo), aiškintinos atsižvelgiant į Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad aukštosios mokykloms suteikiama autonomija, ir 42 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad mokslas ir tyrinėjimai yra laisvi. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad tradiciškai aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įtvirtinti įstatuose ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, taip pat kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės (Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d. nutarimai). Konstatuota ir tai, kad visuomenė yra suinteresuota, kad aukštosiose mokyklose būtų sudarytos sąlygos ugdyti visapusišką asmenybę, o aukštosios mokyklos turėtų dėstyti, mokslinių tyrimų ir kūrybinės veiklos laisvę (Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutarimas). Kita vertus, aukštųjų mokyklų ir visuomenės interesai turi būti derinami; aukštųjų mokyklų autonomija turi būti derinama su jų pareiga laikytis Konstitucijos ir įstatymų, atsakomybe ir atskaitomybe visuomenei (Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutarimas). Todėl aukštųjų mokyklų autonomija nereiškia, kad jų veikla negali būti valstybės reguliuojama; priešingai, dėl to, kad yra susijusi su *inter alia* konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu, taip pat valstybės biudžeto lėšų naudojimu, ši veikla turi būti reguliuojama ir prižiūrima; tai išplaukia ir iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies nuostatos, kad valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų

veiklą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti, kuri valdžios institucija (ar institucijos) turi prižiūrėti valstybinės švietimo politikos vykdymą ir kokia kompetentinga vykdomosios valdžios institucija turėtų patvirtinti šios priežiūros nuostatus (Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas); tai *mutatis mutandis* taikytina ir aukštųjų mokyklų veiklos priežiūrai. Tačiau valstybės teisė reguliuoti išorinius aukštųjų mokyklų santykius neturi apriboti aukštosios mokyklos mokslinės ir pedagoginės veiklos laisvės (Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. vasario 5 d. nutarimai).

Paminėtina ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtinta aukštųjų mokyklų autonomija nesuponuoja to, kad atitinkami įgaliojimai gali būti suteikti visoms aukštosioms mokykloms; priešingai, aukštųjų mokyklų teisės, kuriomis jos naudojasi, gali būti (paisant Konstitucijos) diferencijuojamos pagal įvairius svarbius kriterijus, *inter alia* pagal tai, koks yra šių aukštųjų mokyklų statusas (ar jos yra universitetai, ar ne), kokio lygio aukštąjį išsilavinimą jos teikia jose besimokantiems asmenims, kokias studijų programas jos vykdo, koks yra jų mokslinis potencialas ir pan. (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 1 d. sprendimas).

5. Iš Konstitucijos kylanti legaliai veikiančių aukštųjų mokyklų teikiamo aukštojo išsilavinimo (profesijos) pripažinimo garantija suponuoja atitinkamų valstybės institucijų įgaliojimus kontroliuoti aukštojo mokslo kokybę ir užtikrinti, kad teikiamo aukštojo išsilavinimo lygis, žymimas atitinkamais kvalifikaciniais laipsniais, atitiktų tam tikrus vienodus aukštojo išsilavinimo kokybės standartus – ir bendruosius, ir juos sukonkretinančius standartus, apibrėžiančius reikalavimus tam tikroms studijų kryptims. Tokius standartus turi nustatyti valstybės institucijos, pagal savo kompetenciją formuojančios aukštojo mokslo politiką, organizuojančios ir vykdančios aukštųjų mokyklų veiklos priežiūrą. Aukštojo išsilavinimo kokybės standartai, kuriuos turi atitikti asmuo, pretenduojantis užimti tam tikras pareigas arba užsiimti tam tikra profesine veikla, turi būti nustatomi įstatymu; jų užtikrinimas, vykdymo kontrolė gali būti nustatoma ir poįstatyminiais teisės aktais, taip pat ir aukštųjų mokyklų teisės aktais; reikalavimai tam tikroms studijų kryptims taip pat gali būti nustatomi poįstatyminiais aktais, kuriuose nustatytas teisinis reguliavimas negali konkuruoti su nustatytoju įstatymuose. Ypač akivaizdi tokių standartų svarba tam tikroms profesijoms, su kurių įgijimu yra siejamas itin sudėtingas ir atsakingas darbas, *inter alia* valstybės kontroliuojamoms profesijoms, taip pat tokioms pareigoms viešosios valdžios institucijose, kurias einant vykdyti tam tikras su viešosios valdžios (visų pirma valstybės valdžios) įgyvendinimu susijusias funkcijas patikima tik aukštos kvalifikacijos tam tikros profesijos atstovams; nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog ypač akivaizdu, kad minėti standartai itin būtini teisininko profesijai (bet ne tik jai).

6. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad demokratinėje teisinėje valstybėje teisininko profesijai – neatskiriama teisinės sistemos daliai yra keliami dideli reikalavimai, nes

užtikrinti tokias fundamentalias teises vertybes kaip teisės viešpatavimas, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, teisė į teisingą teismą, teisinė pagalba ir kt. įmanoma tik tokioje teisinėje sistemoje, kurioje teisininkai turi būtiną profesinę kompetenciją, kad tinkamai parengtų, aukštos profesinės kvalifikacijos teisininkų, *inter alia* teisėjų, profesinė veikla lemia visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos teisine sistema. Taip pat konstatuota, kad teisininko profesija neatsiejama nuo aukštojo teisinio išsilavinimo, o aukščiausios kvalifikacijos teisininkai yra rengiami universitetuose, kad Vakarų teisės tradicijos šalyse nėra negalimas būtent universitetinio aukštojo teisinio išsilavinimo, o ne šiaip aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas tam tikrai teisinei profesinei veiklai, taip pat ir tam, kad asmuo galėtų būti teisėju. Konstatuota ir tai, kad teisėjų veikla nubrėžia gaires visai teisininko profesijai ir teisinei praktikai šalyje, todėl asmenims, norintiems būti teisėjais, teisinėje valstybėje gali ir turi būti keliami kuo didžiausi profesinės kvalifikacijos, taip pat ir teisinio išsilavinimo, reikalavimai (net jeigu tokie didžiausi profesinės kvalifikacijos reikalavimai nėra keliami kitiems teisininko profesijos atstovams), taip pat kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymuose įtvirtinti ir tokį reikalavimą, kad pretendentai į teisėjo pareigas būtų įgiję aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, su kuriuo Vakarų teisės tradicijoje yra siejamas aukščiausios teisininko profesinės kvalifikacijos įgijimas.

7. Šiame kontekste pažymėtina, kad „aukštasis teisinis išsilavinimas“ – tai konstitucinė sąvoka; ji vartojama Konstitucijos 103 straipsnio 3 dalyje, kurioje apibrėžiami reikalavimai kandidatams į Konstitucinio Teismo teisėjus. Eksplicitinių nuostatų, apibrėžiančių reikalavimus kandidatams į Konstitucijos 111 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytų teismų teisėjus, Konstitucijoje nėra (išskyrus Konstitucijos 112 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad teisėjais Lietuvoje gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai). Tokį Konstitucijoje nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo, teisėjo ir teismų nepriklausomumo principų, konstitucinės asmens teisės kreiptis į teismą, kontekste, konstatuotina, kad aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas teisėjams, taigi ir asmenims, pretenduojantiems būti teisėjais, kyla iš Konstitucijos ir yra imperatyvus, jis taikytinas visiems minėtiems pretendentams, kad ir kokio teismo teisėjais tapti jie pretenduotų.

Aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimas pretendentams į teisėjus ir tai, kad įstatymuose gali būti įtvirtintas būtent aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas šiems asmenims, išplaukia ir iš oficialios konstitucinės teismo, kaip valstybės valdžios, kuri vienintelė formuojama profesiniu pagrindu ir kuriai vienintelei patikėta vykdyti teisingumą, doktrinos nuostatų; įvairūs šios doktrinos aspektai yra plačiai atskleisti Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 1999 m. vasario 5 d., 1999 m. gruodžio 21 d., 2001 m. liepos 12 d. nutarimuose, 2004 m. kovo 31 d. išvadoje, 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. kovo 28 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2006 m. birželio 6 d. nutarimuose, 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime, 2006 m.

lapkričio 27 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimuose, kituose Konstitucinio Teismo aktuose.

8. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad nėra jokių teisinių argumentų, kurie pagrįstų, kad asmenims, norintiems eiti teisėjo pareigas, galėtų būti nustatyti mažesni aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai negu advokatams (teisėjo nagrinėjamoje byloje (teisiniame ginče) atstovaujantiems kuriai nors vienai šaliai).

Kartu konstatuotina, jog pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad asmenims, norintiems eiti teisėjo pareigas, būtų keliami mažesni profesiniai reikalavimai, *inter alia* reikalaujama žemesnio išsilavinimo ir (arba) žemesnės kvalifikacijos, nei asmenims, norintiems verstis kitomis teisinėmis profesijomis (advokato, prokuroro, notaro, antstolio). Priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti ne tik išskirtinį teisėjo konstitucinį statusą, bet ir konstitucinę teisingumo vykdymo sampratą.

9. Oficialios konstitucinės doktrinos nuostata, kad aukštųjų mokyklų autonomija (kuri joms suteikiama pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį) apima jų teisę savarankiškai nustatyti studijų programas, aiškintina valstybės konstitucinės priedermės prižiūrėti mokymo įstaigų veiklą bei konstitucinės priedermės užtikrinti, kad teikiamo aukštojo išsilavinimo lygis, žymimas atitinkamais kvalifikaciniais laipsniais, atitiktų tam tikrus vienodus aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, kontekste.

9.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste, atsižvelgiant į teisininko profesijos vaidmenį valstybėje ir jos teisinėje sistemoje, konstatuotina, kad nors aukštosios mokyklos pačios nustato teisės studijų programas ir dėl to šios programos gali būti gana įvairios (nes darbų pagal teisininko specialybę įvairovė yra didelė ir jai būdinga, kad skirtingiems darbams reikia skirtingo lygio aukštojo teisinio išsilavinimo), valstybė turi pareigą užtikrinti, kad pagal įvairias teisės studijų programas skirtingose aukštosiose mokyklose teikiamo aukštojo teisinio išsilavinimo lygis, žymimas atitinkamais kvalifikaciniais laipsniais, atitiktų tam tikrus vienodus aukštojo teisinio išsilavinimo kokybės standartus. Žinoma, prireikus (atsižvelgiant į įvairius svarbius veiksnius, *inter alia* į pokyčius teisinėje sistemoje ir Europos teisinėje erdvėje, tarptautinę praktiką) šie standartai būtų koreguojami.

9.2. Atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus teisinio tikrumo, teisinio saugumo principus, tai, kad asmuo yra baigęs universitetines teisės krypties studijas, verčia daryti prezumpciją, jog jis gali pretenduoti dirbti darbą, kuriam reikalingas aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas (žinoma, jeigu jis atitinka visas keliamas sąlygas, kurios gali neapsiriboti vien aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimu, bet apimti teisinio darbo stažo, atliktos praktikos ir pan. reikalavimus). Tai pasakytina *inter alia* apie piliečius, kurie rengiasi pretenduoti į teisėjus. Vadinasi, aukštųjų mokyklų universitetinių teisės krypties studijų programos turi būti tokios, kad šias studijas baigusių asmenų teorinis pasirengimas ir praktiniai gebėjimai (įgyti per studijų laiką)

nekeltų abejonių, o jų įgyta profesinė kvalifikacija leistų jiems pretenduoti į pareigas (profesijas), kurias norint eiti (kuriomis norint verstis) reikia turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.

Todėl kad ir kokios būtų studijų formos, tam pačiam kvalifikaciniam laipsniui (profesinei kvalifikacijai) įgyti skirtų studijų programos apimtis turi būti ne mažesnė už nustatytą standartą, o šis standartas savo ruožtu turi būti orientuotas į šiame Konstitucinio Teismo nutarime aptartą Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamą aukštųjų universitetinių teisės studijų branduolį (kuris, kaip minėta, yra universalus ir daugmaž stabilus) ir apimti visas tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis – šiame Konstitucinio Teismo nutarime aptartus vadinamuosius pagrindinius studijų dalykus, atitinkančius visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, o ne apsiriboti kuria nors viena teisės sritimi. Tik tokiu atveju aukštąsias teisės studijas baigusiam asmeniui pagrįstai bus pripažinta teisininko kvalifikacija.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime apibūdinant vienpakopių universitetinių teisės studijų modelį konstatuota, kad studijų programa apima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių dalykus, o ne apsiriboja kuria nors viena teisės sritimi, taigi asmenims, siekiantiems įgyti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą pagal tokią studijų programą, nepakanka išklaudyti tam tikroms teisės sritims – vienam ar keliems teisės krypties studijų moduliams priskirtus studijų dalykus ir už juos atsiskaityti – jie turi išklaudyti būtent tokius teisės krypties studijų dalykus ir atsiskaityti būtent už tokius studijų dalykus, be kurių jiems negalėtų pagrįstai būti pripažinta teisininko kvalifikacija, nes jų nebūtų galima pagrįstai laikyti turinčiais tinkamą profesinį teorinį pasirengimą ir praktinius gebėjimus, reikalingus savarankiškam teisiniam darbui. Konstatuota ir tai, kad tokie pagrindiniai studijų dalykai yra teisės teorija, teisės istorija, konstitucinė teisė, administracinė ir administracinio proceso teisė, finansų teisė, baudžiamoji ir baudžiamąjo proceso teisė, civilinė ir civilinio proceso teisė, darbo teisė, tarptautinė viešoji teisė, Europos Sąjungos teisė, taip pat kad paprastai turi būti studijuojama daugiau teisinių disciplinų bei tam tikrų ne teisės krypties (socialinių, humanitarinių) studijų dalykų.

Taip pat konstatuota, kad įvykusi teisininkų rengimo modelio – aukštojo teisinio išsilavinimo sistemos transformacija nėra pagrindas ar paskata atsisakyti šiame Konstitucinio Teismo nutarime aptarto universalus, Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamo aukštųjų universitetinių teisės studijų, atitinkančių visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo sampratą, branduolio: ir pasirinkus dvipakopių teisės krypties studijų modelį būtina užtikrinti, kad būtų studijuojami aptartieji pagrindiniai teisės krypties studijų dalykai, taip pat kiti teisiniai ir tam tikri ne teisės krypties dalykai.

Taigi tokie patys (kaip ir visavertėms vienpakopėms teisės krypties studijoms) profesiniai standartai taikytini ir aukštajam universitetiniam teisiniam išsilavinimui, kai studijuojama pagal

kitiems aukštųjų teisės studijų modeliams priskirtas programos; įvykęs teisininkų rengimo diversifikavimas ir naujų aukštųjų teisės studijų (pirmiausia universitetinių) modelių atsiradimas negali būti pagrindas minėtus standartus sumažinti ar suvis paneigti. Atvirkščiai, teisininkų rengimo diversifikavimas, kad ir kokie nauji, anksčiau Lietuvoje nebuvo, studijų modeliai atsirastų, turi orientuotis į iš Vakarų teisės tradicijos kylančius teisininko profesijos (kvalifikacijos, profesinių žinių, gebėjimų) standartus.

9.3. Minėta, kad esama ir specializuotų teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro studijų programų, skirtų teisės bakalauro laipsnį įgijusių asmenų žinioms tam tikroje teisės srityje gilinti, taip pat tokių teisės bakalauro ir (arba) teisės magistro studijų programų, kurios ne tik apima visų tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamų teisės sričių dalykus (sudarantį didžiąją šių studijų dalį (modulį)), bet ir kitus (paprastai su teise glaudžiai susijusius) studijų dalykus, sudarantį palyginti nemažą studijų programos dalį (modulį).

Pažymėtina, jog vien tai, kad studijų dalykų, apimančių tradiciškai ir visuotinai svarbiausiomis pripažįstamas teisės sritis, studijavimas yra sujungtas su tam tikrų kitų (paprastai su teise glaudžiai susijusių) studijų dalykų, sudarantį palyginti nemažą studijų programos dalį (modulį), studijavimu, taip pat tai, kad atitinkamos studijų programos yra pavadintos ne teisės studijų programomis, bet jų pavadinimai atspindi papildomą šių studijų kryptį (modulį), savaime nereiškia ir negali būti vertinama kaip pagrindas teigti, esą tokias studijas baigusiems asmenims teisės bakalauro ar teisės magistro kvalifikacinis laipsnis (taigi ir teisininko kvalifikacija) suteikiamas nepagrįstai. Svarbu, kad šios studijos apima studijų dalykus (disciplinas), kurie sudaro Vakarų teisės tradicijos (ypač kontinentinės teisės tradicijos) šalyse visuotinai pripažįstamą aukštųjų universitetinių teisės studijų branduolį.

Kita vertus, konstatuota ir tai, kad yra galimos ir tokios universitetinių teisės krypties magistro studijų programos, pagal kurias studijuoti yra priimami ne teisės, bet kitos krypties bakalauro laipsnį įgiję asmenys, tačiau asmenims, baigusiems tokias magistro studijas, suteiktinas ne apskritai teisės, bet atitinkamos siauresnės teisės srities magistro laipsnis, taip pat kad pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą į vadinamosios plečiamosios magistrantūros studijas gali būti priimti ir tokie asmenys, kurie yra baigę kitos krypties pagrindines studijas; tokiems asmenims prieš pradėdami studijuoti magistrantūroje turi būti organizuojamos papildomosios, vadinamosios išlyginamosios, studijos. Toks teisinis reguliavimas, kai minėtos papildomosios studijos yra privalomos (nors jų apimtis įvairiems asmenims yra nevienoda ir priklauso nuo jų įgyto išsilavinimo), nėra nepagrįstas.

Tais atvejais, kai asmuo, turintis bakalauro laipsnį, įgytą baigus studijas ne pagal universitetinių teisės krypties bakalauro studijų programą, siekia studijuoti teisės krypties magistrantūroje, šias studijas jis gali pradėti tik tuomet, kai per „išlyginamąsias“ studijas įgyja

universitetinį teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį.

Taigi priimant į universitetines teisės krypties magistro studijas asmenis, kurie bakalauro laipsnį yra įgiję studijuodami ne pagal universitetinių teisės krypties bakalauro studijų programą, jiems turi būti organizuojamos atitinkamos papildomosios studijos.

Pažymėtina, kad aptartasis „išlyginamųjų“ studijų reikalavimas netaikytinas situacijoms, kai asmuo, turintis universitete įgytą bet kokios studijų krypties bakalauro kvalifikacinį laipsnį, yra priimamas studijuoti pagal vientisųjų universitetinių teisės krypties studijų programą, *inter alia* tokią, kai baigus studijas yra suteikiamas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis.

9.4. Be to, aukštosios teisės studijos (kaip ir bet kurios kitos studijos) turi būti organizuojamos taip ir trukti tiek, kad studijuojantiems iš tikrųjų pakaktų laiko išmokyti visus studijų programoje numatytus teorinius dalykus ir įgyti praktinių gebėjimų; nesvarbu, kokia būtų studijų forma (dieninė, vakarinė, neakivaizdinė ar kitokia), studijoms, įskaitant profesinę praktiką, skiriamas laikas (studijų kreditais) turi būti vienodas.

Būtina paisyti ir iš Konstitucijos kylančio reikalavimo užtikrinti, kad reikalavimai, apibrėžiantys tam tikram darbui dirbti ar tam tikroms pareigoms eiti būtiną teisinį išsilavinimą, būtų vieši ir aiškūs, kad jie nebūtų savavališkai, voliuntaristiškai kaitaliojami.

9.5. Valstybės institucijos ir aukštosios mokyklos pagal savo kompetenciją privalo užtikrinti, kad nustatytų aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo standartų būtų laikomasi.

10. Atsižvelgiant į teisėjo profesijos svarbą teisinėje valstybėje (*inter alia* į tai, kad, kaip minėta, sprendžiant bylas (teisinius ginčus), kuriose šalims paprastai (o sudėtingose bylose – beveik visada) atstovauja profesionalūs teisininkai, paskutinis žodis visuomet priklauso teismui, – teisėjų veikla nubrėžia gaires visai teisininko profesijai ir teisei praktikai šalyje) konstatuotina, kad asmeniui, pretenduojančiam į teisėjo pareigas, nepakanka vien Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytų pagrindinių – pirmosios pakopos teisės krypties studijų, skirtų tik teoriniams profesijos pagrindams perteikti ir savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti; iš Konstitucijos kylantis aukštos teisėjo profesinės kvalifikacijos reikalavimas suponuoja tai, kad teisėjais tapti siekiantys asmenys turi būti įgiję tokį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kurį gali užtikrinti tik Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytos dvipakopės nuosekliosios teisės krypties universitetinės studijos (t. y. teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai) arba vientisosios teisės krypties studijos, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos.

11. Kita vertus, nors pirmosios pakopos (pagrindinės) teisės studijos pačios savaime negali užtikrinti teisėjo darbui pakankamo išsilavinimo lygio, jos yra būtinos ir negali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, reikalingo pretendentams į teisėjus, nes, kaip minėta, būtent pirmosios pakopos teisės studijos yra skiriamos profesijos pagrindams perteikti

ir savarankiškam darbui būtiniems profesiniams įgūdžiams suformuoti. Kitoks aiškinimas, būtent kad pirmosios pakopos teisės studijos gali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, reikalingo pretendams į teisėjus, paneigtų ne tik konstitucinę teisėjo profesijos sampratą, bet ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose (visų pirma įstatymuose) įtvirtintą teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio sampratą, nes, kaip minėta, magistrantūros studijos ir magistro kvalifikacinis laipsnis yra susieti su aukštesnės profesinės kvalifikacijos įgijimu ir pasirengimu savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų, o siekti „aukštesnės profesinės kvalifikacijos“ gali tik toks teisės krypties studentas, kuris yra įgijęs teorinius teisininko profesijos pagrindus bei suformavęs savarankiškam darbui būtinus profesinius įgūdžius, „tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“ taip pat gali siekti tik toks teisės krypties studentas, kuris jau turi pagrindinių šios krypties mokslinių žinių ir būtinų gebėjimų. Kitoks aiškinimas paneigtų pirmosios pakopos (pagrindinių) teisės krypties studijų bei vienpakopių teisės krypties studijų prasmę; jis reikštų, kad dėl teisėjo pareigų leidžiama konkuruoti asmenims, turintiems nelygiavertį teisinį išsilavinimą.

12. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad reikalavimas pretendams į teisėjus turėti visavertį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą (būti baigus vienpakopes (vientisąsias) teisės krypties studijas, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos, arba turėti teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius), taikytinas visiems į teisėjo pareigas pretenduojantiems asmenims, taip pat ir tiems, kurie yra baigę Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytas trečiosios pakopos teisės krypties studijas – doktorantūrą ir yra įgiję teisės daktaro mokslinį laipsnį.

13. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus teisinio tikrumo, teisinio saugumo principus, tai, kad asmuo yra baigęs universitetines teisės krypties studijas, verčia daryti prezumpciją, jog jis gali pretenduoti dirbti darbą, kuriam reikalingas aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas (jeigu jis atitinka visas keliamas sąlygas, kurios gali neapsiriboti vien aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimu, bet apimti teisinio darbo stažo, atliktos praktikos ir pan. reikalavimus); tai pasakytina *inter alia* apie asmenis, kurie rengiasi pretenduoti į teisėjus. Konstatuota ir tai, kad aukštųjų mokyklų universitetinių teisės krypties studijų programos turi būti tokios, kad šias studijas baigusių asmenų teorinis pasirengimas ir praktiniai gebėjimai (įgyti per studijų laiką) nekeltų abejonių, o jų įgyta profesinė kvalifikacija leistų jiems pretenduoti į pareigas (profesijas), kurioms eiti (kuriomis verstis) reikalingas aukštasis universitetinis teisinis išsilavinimas.

Vadinasi, į teisėjus pretenduojantiems asmenims, įgijusiems visavertį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, negali būti nustatyta dar kokia nors papildoma patikra, kad būtų išsiaiškinta, ar jie tikrai yra įvykdę visaverčiam aukštajam universitetiniam teisiniui išsilavinimui keliamus

reikalavimus. Jų aukštojo mokslo diplomai, liudijantys vienpakopį universitetinį išsilavinimą arba teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius, turi būti laikomi pakankamu įrodymu, kad šie asmenys turi tokį aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kuris būtinas norint eiti teisėjo pareigas.

14. Žinoma, tai nepaneigia galimybės įstatymų leidėjui nustatyti pretendentų į teisėjus žinių ir gebėjimų, būtinų teisėjo darbui, patikros (*inter alia* šiuos pretendentes egzaminuojant).

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime, Konstitucija nedraudžia nustatyti ir tokios asmenų, siekiančių tapti teisėjais, korpuso formavimo tvarkos, kai asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir pretenduojantys tapti teisėjais, turi išlaikyti specialų egzaminą ar egzaminus, kai yra patikrinama, ar asmuo turi pakankamai profesinių žinių, kad galėtų dirbti teisėjo darbą.

Tai, kad įstatymu gali būti įtvirtinta tokia teisėjų korpuso formavimo tvarka, kai asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir pretenduojantys tapti teisėjais, turi išlaikyti specialų egzaminą ar egzaminus, per kuriuos patikrinamos jų profesinės žinios ir gebėjimai, reikalingi teisėjo darbui, nereiškia, kad negali būti jokių šios bendros tvarkos išimčių, tačiau visos šios išimtys turi būti konstituciškai pagrindžiamos.

Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarime konstatuota ir tai, kad nors dominuojantis aukštesnės grandies teismų teisėjų korpuso formavimo principas yra teisėjų profesinės karjeros principas (kai teisėjai yra paaukštinami juos atleidus iš ankstesnių pareigų ir paskyrus aukštesnės grandies teismų teisėjais), pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad aukštesnės grandies teismų teisėjais galėtų tapti tik teisėjai; tokio teisinio reguliavimo nustatymas, teisėjų profesinės karjeros principo suabsoliutinimas sudarytų prielaidas teismų sistemai tapti pernelyg uždara, rutiniškai ir pan.

Pabrėžtina, kad asmeniui, kuris nėra teisėjas ir pretenduoja tapti aukštesnės pakopos (grandies) teismo teisėju, taikytini teisinio išsilavinimo reikalavimai, ne žemesni nei nustatytieji teisėjams, siekiantiems paaukštinimo.

IV

1. Su aukštuoju išsilavinimu (*inter alia* teisiniu) susiję santykiai tam tikrais aspektais yra ir tarptautinių teisės aktų, taip pat Europos Sąjungos teisės reguliavimo dalykas. Atsižvelgtina ir į Europoje vykdomą aukštojo mokslo pertvarką, vadinamąjį Bolonijos procesą.

2. Jungtinių Tautų Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto (1966 m.), kuris Lietuvai įsigaliojo 1992 m. vasario 20 d., 13 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta laisvė steigti mokymo įstaigas laikantis reikalavimo, kad suteikiamas išsimokslinimas turi atitikti minimalius valstybės nustatytus standartus.

3. Pagal konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 149 straipsnį Bendrija visiškai

pripažįsta valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą, savo veiksmais siekia skatinti *inter alia* akademinį diplomų ir studijų trukmės pripažinimą.

Europos Parlamentas ir Taryba 2005 m. rugsėjo 7 d. priėmė direktyvą 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, kuri reglamentuoja profesinės kvalifikacijos (*inter alia* teisininkų) pripažinimą nedelstinam įsisteigimui pagal profesinį vardą priimančiojoje valstybėje narėje; šios direktyvos 14 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad jeigu dirbant pagal profesiją reikia gerai išmanyti nacionalinę teisę ir dirbant pagal tą profesiją konsultavimas ir (arba) pagalba nacionalinės teisės klausimais yra esminis ir pastovus tos profesinės veiklos ypatumas, priimančioji valstybė narė gali numatyti adaptacijos laikotarpį arba tinkamumo testą.

Tam tikrus teisininkų profesinės kvalifikacijos aspektus reglamentuoja Europos Bendrijų Tarybos 1977 m. kovo 22 d. direktyva 77/249/EEB, skirta padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas, kuria siekiama sudaryti galimybę teisininkams veiksmingai dirbti teikiant paslaugas priimančiojoje valstybėje narėje. Pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį kompetentinga priimančiosios valstybės narės valdžios institucija gali paprašyti šias paslaugas teikiantį asmenį įrodyti savo teisininko kvalifikaciją.

4. Aukštųjų studijų (*inter alia* teisės krypties studijų) pertvarką skatina vadinamasis Bolonijos procesas, prasidėjęs už aukštąjį mokslą atsakingiems Europos valstybių ministrams (tarp jų ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministru), 1999 m. birželio 19 d. pasirašius Bolonijos deklaraciją, kurios svarbiausias siekis – sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę. Bolonijos proceso tikslai yra *inter alia* lengvai suprantamos ir palyginamų laipsnių sistemos, dvipakopės studijų sistemos, kreditų sistemos, panašios į Europos kreditų perkėlimo sistemą (ECTS) (angl. *European Credit Transfer System*), sukūrimas valstybėse narėse, studentų ir dėstytojų mobilumo skatinimas, europinio bendradarbiavimo skatinimas kokybės užtikrinimo srityje, europinių aukštojo mokslo aspektų stiprinimas, ypač daug dėmesio skiriant studijų programoms. Londono komunikate (2007 m.) buvo pabrėžta studijų programų reforma, orientuota *inter alia* į geriau darbo rinkos poreikius atitinkančių kvalifikacijų suteikimą.

5. Paminėtina ir Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (ETT) jurisprudencija, kurioje taip pat yra atskleisti tam tikri teisininkų profesinės kvalifikacijos aspektai. Antai, ETT 1995 m. lapkričio 30 d. sprendime byloje *Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (*arrêt de la Cour du 30 novembre 1995, Reinhard Gebhard / Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, affaire C-55/94, Rec. 1995, p. I-4165*) konstatuota, kad jeigu priimančiojoje valstybėje tam tikros specifinės veiklos pradžia ir vykdymas priklauso nuo tokių sąlygų, kaip tam tikro diplomo, pažymėjimo ar kitokio kvalifikaciją patvirtinančio dokumento turėjimas, priklausymas tam tikram profesiniam luomui, paklusimas tam tikrai tvarkai, kitos valstybės narės pilietis, norintis užsiimti šia veikla, turi iš esmės įvykdyti

minėtas sąlygas; tačiau sąlygos, kurios suvaržo ar daro mažiau patrauklią įsisteigimo laisvę, turi būti nediskriminacinės, pagrįstos būtinaisiais bendrojo intereso poreikiais, būtinos ir proporcingos siekiamam tikslui.

ETT 2006 m. rugsėjo 7 d. sprendime byloje *Harold Price prieš Conseil des ventes volontaires de meubles aux enchères publiques (arrêt de la Cour (première chambre) du 7 septembre 2006, Harold Price / Conseil des ventes volontaires de meubles aux enchères publiques, affaire C-149/05, Rec. 2006, p. I-7691)* aptariant nacionalinių valdžios institucijų reglamentuojamas profesijas konstatuota, jog gali būti preziumuojama, kad, norint verstis reglamentuojama profesija, reikalingų mokymo ir lavinimo turinys nustatomas atsižvelgiant į reikalavimus, keliamus vertimuisi šia profesija. Todėl valstybės narės, kuri reglamentuoja šią profesiją, įtvirtintas mokymo ir lavinimo turinys yra ypač svarbus kriterijus, norint nustatyti reikalavimus, susijusius su vertimusi šia profesija.

6. Apibendrinant pažymėtina, kad Lietuvos valstybė turi užtikrinti, kad suteikiamas aukštasis teisinis išsilavinimas atitiktų minimalius valstybės nustatytus standartus; Europos Bendrija visiškai pripažįsta valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą, taigi ir už aukštojo teisinio išsilavinimo turinį; asmuo, įgijęs teisinį išsilavinimą Europos Sąjungos valstybėje narėje, privalo įrodyti savo turimą teisininko kvalifikaciją, o ši kvalifikacija turi atitikti valstybės, kurioje ketinama verstis teisininko praktika, nustatytus standartus.

V

Dėl Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtintų Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, *inter alia* jų 3 punkto, atitikties Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatyta aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“.

1. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatai „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“, Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija)

nuostatai „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“ neprieštarauja Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarime Nr. 1568 (juo patvirtintuose Kvalifikaciniuose reikalavimuose, *inter alia* jų 3 punkte) įtvirtintas teisinis reguliavimas, būtent tai, kad nėra įtvirtinta eksplisitinio reikalavimo į teisėjo pareigas pretenduojantiems asmenims, įgijusiems teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, būti įgijusiems dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį.

2. Teisės aktuose (taip pat ir pareiškėjo nurodytose įstatymų nuostatose) buvo ir yra įtvirtinti įvairūs reikalavimai asmenims, pretenduojantiems eiti teisėjo pareigas (išsilavinimo, stažo, nepriekaištingos reputacijos, egzaminų išlaikymo ir kt.). Šioje konstitucinės justicijos byloje keliami klausimai yra susiję su reikalavimais išsilavinimui, kuri turi būti įgiję asmenys, pretenduojantys eiti teisėjo pareigas.

3. Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. vasario 6 d. priimto ir 1992 m. vasario 10 d. įsigaliojusio (su tam tikromis išimtimis) Teismų įstatymo 14 straipsnyje buvo *inter alia* nustatyta: „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą.“ Pažymėtina, kad tuo metu, kai buvo priimtas šis įstatymas, Lietuvoje teisininkai buvo rengiami iš esmės vien pagal vienpakopių teisės krypties studijų modelį (išskyrus Lietuvos policijos akademijos statute numatytą išimtį).

Analogiška nuostata buvo įtvirtinta ir Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje (1994 m. gegužės 31 d. redakcija), kurioje buvo *inter alia* nustatyta: „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> asmuo, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą.“

4. Seimo 1994 m. lapkričio 8 d. priimtu ir 1994 m. lapkričio 18 d. įsigaliojusiu Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo“ Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalis (1994 m. gegužės 31 d. redakcija) buvo papildyta ir buvo nustatyta: „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> asmuo, turintis aukštąjį teisinį universitetinį išsilavinimą.“ Taigi buvo eksplisitiškai įtvirtintas būtent universitetinio teisinio išsilavinimo, kuri turi turėti asmuo, pretenduojantis eiti apylinkės teismo teisėjo pareigas, reikalavimas.

Tokia pat nuostata išliko ir Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalį išdėsčius 1996 m. birželio 18 d. redakcija.

5. Seimo 1998 m. balandžio 8 d. priimto ir 1998 m. balandžio 22 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo 13 straipsniu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Teismų įstatymo 22 straipsnis (1997 m. birželio 10 d. redakcija). Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatyta: „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> asmuo, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą, atitinkantį Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus kvalifikacinius reikalavimus.“ Teismų

įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo įstatymo 1 straipsnyje buvo nustatyta, kad iki bus įgyvendinti Vyriausybės nustatyti kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai, numatyti *inter alia* Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje, šiam išsilavinimui prilyginamas vienpakopis aukštasis teisinis universitetinis išsilavinimas; iki minėtų kvalifikacinių reikalavimų įgyvendinimo įgytas vienpakopis teisinis universitetinis išsilavinimas turėjo būti laikomas atitinkančiu kvalifikacinius reikalavimus, kurie yra keliami asmenims, norintiems tapti teisėjais.

Konstatuotina, kad laikas, kada turėjo netekti galios Teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo įstatymo 1 straipsnio nuostata „Iki Vyriausybės nustatytų kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų, <...> įgytas vienpakopis teisinis universitetinis išsilavinimas laikomas atitinkančiu kvalifikacinius reikalavimus, kurie yra keliami asmenims, norintiems tapti teisėjais“, priklausė nuo žemesnės galios teisės akto – Vyriausybės teisės akto įsigaliojimo. Taigi įstatymų leidėjas savo konstitucinius įgaliojimus nustatyti šios savo išleisto Teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo įstatymo nuostatos galiojimo trukmę susaistė su kito subjekto sprendimu – padarė priklausomą nuo Vyriausybės teisės akto įsigaliojimo.

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucinis Teismas savo 2003 m. spalio 29 d. nutarime yra konstatavęs, jog pagal Konstituciją Vyriausybė savo nutarimais negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo arba jo galios netekimo laikas priklausytų nuo kito subjekto išleisto žemesnės galios teisės akto įsigaliojimo.

6. Vyriausybės 1999 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 75 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, patvirtinimo“ (įsigaliojusių 1999 m. sausio 28 d.; toliau – Vyriausybės 1999 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 75) buvo patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika. Juose buvo nustatyta, kad: asmenys, norintys eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, turi turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą, atitinkantį šiame nutarime nustatytus kvalifikacinius reikalavimus (1 punktas); teisės studijų programų struktūrą ir turinį nustato aukštosios mokyklos, numatydamos, kad socialinių mokslų srities teisės krypties bendrųjų pagrindų ir specialaus lavinimo dalykai sudaro ne mažiau kaip 50 procentų programos – iš viso ne mažiau kaip 80 kreditų (2.1 punktas); kreditas yra studijuojamųjų dalykų apimties matavimo vienetas, vienas kreditas atitinka 40 sąlyginių studento darbo (auditorinio, laboratorinio, savarankiško ir kitokio) valandų, iš kurių ne mažiau kaip 20 valandų – auditorinio darbo (2.2 punktas); studijuojantieji išklauso šiuos teisės dalykus ir išlaiko egzaminus: teisės teorijos – ne mažiau kaip 2 kreditai (2.3.1 punktas), Lietuvos Respublikos konstitucinės teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.2 punktas), Lietuvos Respublikos administracinės teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.3 punktas), Lietuvos Respublikos civilinės

teisės – ne mažiau kaip 4 kreditai (2.3.4 punktas), Lietuvos Respublikos civilinio proceso teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.5 punktas), Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės – ne mažiau kaip 4 kreditai (2.3.6 punktas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.7 punktas), Lietuvos Respublikos darbo teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.8 punktas), Lietuvos Respublikos finansų teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.9 punktas), Europos Sąjungos teisės – ne mažiau kaip 2 kreditai (2.3.10 punktas), tarptautinės viešosios teisės – ne mažiau kaip 3 kreditai (2.3.11 punktas); studijuojantieji atlieka teisinio darbo praktiką, kurios bendra trukmė yra ne mažiau kaip 2 mėnesiai – ne mažiau kaip 8 kreditai (2.4 punktas); teisės studijos užbaigiamos baigiamuoju darbu ir Lietuvos Respublikos konstitucinės teisės (2.5.1 punktas) bei Lietuvos Respublikos civilinės teisės ir civilinio proceso teisės (arba Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso arba Lietuvos Respublikos administracinės teisės) (2.5.2 punktas) egzaminais; 1 punkte nurodytas aukštasis teisinis išsilavinimas pripažįstamas Lietuvos Respublikos piliečiams, baigusiems teisės studijas Lietuvos Respublikos aukštosiose mokyklose pagal studijų programą, atitinkančią 2 punkto reikalavimus, ir įgijusiems teisės mokslo krypties kvalifikacinį laipsnį (bakaluro, magistro) arba atitinkamą teisininko profesinę kvalifikaciją (3.1 punktas); Lietuvos Respublikos aukštosios mokyklos, rengiančios specialistus, turinčius teisę eiti teisėjo ir notaro pareigas bei verstis advokato praktika, užtikrina, kad aukštosios mokyklos baigimo diplomo priede būtų įrašomi 2.3, 2.5 punktuose nurodyti dalykai, jų apimtis ir egzaminų įvertinimai (4 punktas).

Taigi į teisėjo pareigas galėjo pretenduoti asmuo, kuris aukštojoje mokykloje buvo įgijęs teisės mokslų krypties kvalifikacinį laipsnį (teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, teisininko profesinę kvalifikaciją) ir įvykdęs kitus Vyriausybės 1999 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 75 patvirtintuose Kvalifikaciniuose aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimuose nustatytus kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus: buvo studijavęs pagal teisės krypties studijų programą su atitinkamu bendrųjų pagrindų ir specialaus lavinimo dalykų santykiu, kurios ne mažiau kaip pusę studijuojamų dalykų apimties sudarė auditorinis darbas, išklauses nurodytus teisės studijų dalykus ir išlaikęs egzaminus, baigęs studijas baigiamuoju darbu ir nurodytais egzaminais.

7. Seimo 1999 m. vasario 9 d. priimto ir 1999 m. vasario 24 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 22, 22¹, 28, 77 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo įstatymo 1 straipsnio ir 8 straipsnio 2 dalies pripažinimo netekusiais galios įstatymo 1 straipsniu buvo *inter alia* pakeista ir nauja redakcija išdėstyta Teismų įstatymo 22 straipsnio (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 1 dalis; Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje (1999 m. vasario 9 d. redakcija) buvo nustatyta, kad „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> asmuo, turintis teisės magistro arba teisininko profesinę kvalifikacinį

laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“. Taigi nebeliko pavedimo Vyriausybei nustatyti kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus asmenims, skiriamiems apylinkės teismo teisėjais. Be to, palyginus Teismų įstatymo 22 straipsnio 1 dalį (1999 m. vasario 9 d. redakcija) su Teismų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo įstatymo (1998 m. balandžio 8 d. redakcija) 1 straipsniu matyti, kad apylinkės teismo teisėju galėjo būti skiriamas ne tik asmuo, turintis vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą, bet ir asmuo, turintis teisės magistro kvalifikacinį laipsnį. Sąvoka „teisės magistro kvalifikacinis laipsnis“ šiame kontekste aiškintina kaip teisės kvalifikacinis laipsnis, lygiavertis vienpakopiam aukštajam universitetiniam teisiniam išsilavinimui; tokį vienpakopiam aukštajam universitetiniam teisiniam išsilavinimui lygiavertį aukštąjį teisinį išsilavinimą turi tik tie asmenys, kurie yra įgiję ne tik teisės magistro, bet ir (iki tol) teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį (daryti tokią išvadą skatina tai, kad svarstant Seime buvo pritarta pasiūlymui iš įstatymo projekto formuluotės „teisės magistro arba teisės bakalauro“ išbraukti žodžius „arba teisės bakalauro“, nes jie žymi nepakankamą teisinio išsilavinimo reikalavimą asmenims, pretenduojantiems eiti teisėjo pareigas; taigi vien teisės krypties magistro studijos, kurios trunka trumpiau nei bakalauro studijos ir kuriose neįgyjami teoriniai teisinio išsilavinimo pagrindai, buvo pripažintos nelaikytinomis atitinkančiomis pakankamo teisinio išsilavinimo reikalavimą). Vadinasi, formuluotė „turintis teisės magistro kvalifikacinį laipsnį“ reiškia, kad toks asmuo turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kad jis yra įgijęs ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį.

8. Seimo 2002 m. sausio 24 d. priimto ir 2002 m. gegužės 1 d. (su tam tikra išimtimi) įsigaliojusio Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo 1 straipsniu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Teismų įstatymas (1994 m. gegužės 31 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais). Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje (2002 m. sausio 24 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatyta: „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą.“

Tokia pat nuostata liko ir Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalį išdėsčius 2004 m. gegužės 18 d. ir 2006 m. birželio 1 d. redakcijomis.

Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (kuri ir šios konstitucinės justicijos bylos nagrinėjimo metu yra išdėstyta pirmine – 2002 m. kovo 14 d. – redakcija) *inter alia* nustatyta: „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą).“

9. Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies sąvokos „aukštasis universitetinis teisinis

išsilavinimas“, „teisės magistro kvalifikacinis laipsnis“ atskleistinos ir Aukštojo mokslo įstatymo nuostatų kontekste.

10. Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimo Nr. 1568, kuriuo buvo patvirtinti šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijami Kvalifikaciniai reikalavimai, taip pat Teismų įstatymo bei Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo, kurių nuostatomis, pareiškėjo manymu, prieštarauja (nurodyta apimtimi) Kvalifikaciniai reikalavimai, *inter alia* jų 3 punktas, priėmimo ir įsigaliojimo metu galiojo Aukštojo mokslo įstatymas (2000 m. kovo 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), nustatęs *inter alia* studijų, kurias baigusiam asmeniui Lietuvos Respublikoje pripažįstamas aukštasis išsilavinimas, sistemą.

Minėta, jog šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) nustatyta, kad studijų sistemą sudaro nuosekliosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos aukštosiose mokyklose pagal studijų programas, įtrauktas į Studijų ir mokymo programų registrą, taip pat nenuosekliosios studijos, o 2 straipsnio 15 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) – kad nuosekliosios studijos yra studijos, kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija, taip pat doktorantūros bei meno aspirantūros studijos. Nuosekliosios universitetinės studijos skirstomos į pakopas; minėto įstatymo 39 straipsnio 2 dalyje (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo nustatyta, kad universitete yra šios nuosekliųjų studijų pakopos: 1) pagrindinės studijos (pirmoji pakopa); 2) magistrantūra, rezidentūra, specialiosios profesinės studijos (antroji pakopa); doktorantūra ir meno aspirantūra (trečioji pakopa). Taigi Aukštojo mokslo įstatyme (2000 m. kovo 21 d. redakcija) buvo ir yra įtvirtinta trijų pakopų universitetinių nuosekliųjų studijų sistema: pagrindinės studijos (pirmoji pakopa), magistrantūra (antroji pakopa), doktorantūra ir meno aspirantūra (trečioji pakopa).

11. Pakeitus ir nauja – 2001 m. gruodžio 21 d. – redakcija išdėsčius Aukštojo mokslo įstatymo 39 straipsnio 2 dalį, joje buvo nustatyta, kad universitete yra šios nuosekliosios studijos: 1) pagrindinės (pirmoji pakopa); 2) magistrantūros, specialiosios profesinės (antroji pakopa); 3) vientisosios (suderintos pirmoji ir antroji pakopos); 4) rezidentūros, meno aspirantūros (trečioji profesinė pakopa); 5) doktorantūros (trečioji pakopa). Taigi, nors teisinis reguliavimas ir buvo pakoreguotas, universitetinių studijų skirstymo į tris pakopas nebuvo atsisakyta.

12. Aukštojo mokslo įstatymo 39 straipsnio 2 dalį dar kartą pakeitus ir išdėsčius 2003 m. balandžio 22 d. redakcija buvo nustatyta, kad trečiosios pakopos studijos yra ne tik doktorantūra, bet ir rezidentūra, meno aspirantūra (iki tol vadintos trečiaja profesine studijų pakopa, kuri Aukštojo mokslo įstatymo 39 straipsnio 2 dalyje (2003 m. balandžio 22 d. redakcija) nebepaminėta).

13. Minėta, kad pagal Aukštojo mokslo įstatymą (2000 m. kovo 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) baigus pagrindines arba vientisąsias studijas Lietuvos aukštojoje mokykloje arba lygiavertes studijas užsienio aukštojoje mokykloje yra įgyjamas aukštasis

išsilavinimas (2 straipsnio 1 dalis); pagrindinių studijų programa skiriama teoriniams profesijos pagrindams perteikti ir savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti; asmenims, baigusiems pagrindines universitetines studijas, suteikiamas bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir (arba) profesinė kvalifikacija (42 straipsnio 1 dalis (2000 m. kovo 21 d., 2006 m. liepos 18 d. redakcijos)); vientisosios studijos yra magistro ir (arba) profesinei kvalifikacijai įgyti skirtos studijos, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos (2 straipsnio 26 dalis (2003 m. balandžio 22 d. redakcija)). Taigi pagal Aukštojo mokslo įstatymą turinčiu aukštąjį universitetinį išsilavinimą negalėjo (ir šiuo metu negali) būti laikomas asmuo, nebaigęs pagrindinių (pirmosios pakopos) arba vientisųjų studijų Lietuvos aukštojoje mokykloje arba lygiaverčių studijų užsienio aukštojoje mokykloje.

14. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Lietuvoje teisininkus rengia – aukštąjį teisinį išsilavinimą teikia aukštosios universitetinės mokyklos ir aukštosios neuniversitetinės mokyklos (valstybinės ir nevalstybinės) pagal registruotas teisės krypties studijų programas. Aukštasis teisinis išsilavinimas gali būti įgyjamas įvairiai: baigus vienpakopes teisės krypties studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas, baigus pagrindines teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas, taip pat baigus pagrindines ne teisės krypties bakalauro studijas ir teisės krypties magistro studijas.

15. Aiškinantis, koks asmuo, įgijęs aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, laikytinas įgijusiu aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, nustatyta Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostatoje „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“ ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatoje „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatyta aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“, pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo nutarime, pagal Konstituciją:

– asmeniui, pretenduojančiam į teisėjo pareigas, nepakanka vien Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytų pagrindinių – pirmosios pakopos teisės krypties studijų, skirtų tik teoriniams profesijos pagrindams perteikti ir savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti; teisėjais tapti siekiantys asmenys turi būti įgiję tokių aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kurį gali užtikrinti tik Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytos dvipakopės nuosekliosios teisės krypties universitetinės studijos (t. y. teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikaciniai laipsniai) arba vientisosios teisės krypties studijos, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės teisės studijos;

– nors pirmosios pakopos (pagrindinės) teisės studijos pačios savaime negali užtikrinti

teisėjo darbui pakankamo išsilavinimo lygio, jos yra būtinos ir negali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, kurio reikia pretendentams į teisėjo pareigas, nes būtent pirmosios pakopos teisės studijos yra skiriamos profesijos pagrindams perteikti ir savarankiškam darbui būtiniams profesiniams įgūdžiams suformuoti; kitoks aiškinimas, būtent kad pirmosios pakopos teisės studijos gali būti eliminuojamos iš visaverčio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, reikalingo pretendentams į teisėjo pareigas, paneigtų konstitucinę teisėjo profesijos sampratą, Lietuvos Respublikos teisės aktuose (visų pirma įstatymuose) įtvirtintą teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio sampratą, pirmosios pakopos (pagrindinių) teisės krypties studijų bei vienpakopių teisės krypties studijų prasmę ir reikštų, kad konkuruoti dėl teisėjo pareigų yra leidžiama asmenims, turintiems nelygiavertį teisinį išsilavinimą.

16. Todėl Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) nuostata „Apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas <...> Lietuvos Respublikos pilietis, turintis aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą“ ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostata „Turinčiais Teismų įstatymo 51 straipsnyje numatytą aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą laikomi asmenys, įgiję teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą)“ aiškintinos kaip reiškiančios, jog pretenduoti į apylinkės teismo (kaip ir bet kurio kito teismo) teisėjo pareigas gali tik toks asmuo, kuris yra baigęs universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba yra baigęs vientisąsias universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą); pagal šias nuostatas pretenduoti į apylinkės teismo (kaip ir bet kurio kito teismo) teisėjo pareigas negali asmuo, kuris turi tik teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės magistro kvalifikacinio laipsnio arba kuris turi tik teisės magistro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio.

Tik šitaip aiškinamos minėtos įstatymų nuostatos – nors jose ir nėra įtvirtinta eksplicitinio reikalavimo, kad asmenys, įgiję teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, būtų įgiję dar ir teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį, – atitinka konstitucinę teisėjo profesijos sampratą, Lietuvos Respublikos teisės aktuose (visų pirma įstatymuose) įtvirtintą teisės krypties magistrantūros ir teisės magistro kvalifikacinio laipsnio sampratą, pirmosios pakopos (pagrindinių) teisės krypties studijų bei vienpakopių (vientisųjų) teisės krypties studijų prasmę.

17. Minėta, kad Vyriausybė pagal Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį turėjo įgaliojimus, atsižvelgdama į aukštųjų mokyklų, suteikiančių teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, nuomonę, nustatyti kvalifikacinius aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimus asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas.

18. Remiantis argumentais, analogiškais tiems, kuriais remiantis šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad pagal Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalį (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos) ir Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį pretenduoti į apylinkės teismo (kaip ir bet kurio kito teismo) teisėjo pareigas gali tik toks pilietis, kuris yra baigęs universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba yra baigęs vientisąsias universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą), ir į šias pareigas negali pretenduoti asmuo, kuris turi tik teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės magistro kvalifikacinio laipsnio arba kuris turi tik teisės magistro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio, konstatuotina, kad ir pagal Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 patvirtintus Kvalifikacinius reikalavimus pretenduoti į teisėjo pareigas gali tik toks asmuo, kuris yra baigęs universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba yra baigęs vientisąsias universitetines teisės krypties studijas ir įgijęs teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą); į šias pareigas negali pretenduoti asmuo, kuris turi tik teisės bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės magistro kvalifikacinio laipsnio arba kuris turi tik teisės magistro kvalifikacinį laipsnį ir neturi teisės bakalauro kvalifikacinio laipsnio.

19. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytinos išvados, kad Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, *inter alia* jų 3 punktas, ta apimtimi, kuria *expressis verbis* nenustatyta, kad asmenys, norintys įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas ir neturintys vienpakopio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, turi būti įgiję ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį:

- neprieštaravo Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d. redakcijos);
- neprieštarauja Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2006 m. birželio 1 d. redakcija), Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai (2002 m. kovo 14 d. redakcija).

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 97-4288) patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas (*inter alia* jų 3 punktas), ta apimtimi, kuria *expressis verbis* nenustatyta, kad asmenys, norintys įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas ir neturintys vienpakopio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, turi būti įgiję ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, neprieštaravo Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d. redakcijos).

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl Kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 97-4288) patvirtinti Kvalifikaciniai aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimai asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas (*inter alia* jų 3 punktas), ta apimtimi, kuria *expressis verbis* nenustatyta, kad asmenys, norintys įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas ir neturintys vienpakopio aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo, turi būti įgiję ir teisės bakalauro, ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2006 m. birželio 1 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Egidijus Kūris

Zenonas Namavičius

Ramutė Ruškytė

Vytautas Sinkevičius

Romualdas Kęstutis Urbaitis